

Припрема за час

Час број: 1

Област: Језичка култура (усмено изражавање)

Наставна јединица: Упознавање ученика са годишњим планом рада, уџбеницима, приручницима и лектиром

Врста часа: уводни, обрада

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: упознати ученике са програмом за шести разред и планом рада, уџбеницима, лектиром, приручницима; указати им на основне задатке предмета српски језик и књижевност, на његову функцију и значај.

Васпитни циљеви: побудити ученичку радозналост и љубав према језику и књижевности; кроз уметничка дела указати ученицима на праве вредности, неговати их; упознати ученике са традиционалним вредностима, веровањима, навикама, различитим начинима живота – чиме се проширују сазнања о животу и на тај начин формира личност ученика.

Функционални циљеви: побудити истраживачку радозналост ученика; развијати критичко мишљење; припремати ученике за примену стеченог знања кроз решавање истраживачких и проблемских задатака.

Образовни стандарди: CJ.1.1.6; CJ.1.2.4; CJ. 1.2.5; CJ. 1.3.21.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметност речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ђећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
4. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: _____

Уводни део часа (10 минута)

Наставник на почетку часа пожели ученицима добродошлицу, потом их упознаје са програмом рада у 6. разреду. Обавештава ученике да се овај предмет дели на области: књижевност, језик и језичка култура и да сваки од њих обухвата одређен број часова.

Главни део часа (30 минута)

У овом делу часа наставник детаљно упознаје ученике са програмом рада у шестом разреду; објашњава сваку област и предвиђене наставне јединице. Указује на то да је област књижевности подељена на седам целина које су организоване према мотивској и тематској сродности и да обухвата и народну и ауторску књижевност.

1. РАЗИГРАНИ ДАНИ

Бранко Ћопић: *Чудесна сјава*; Петар Кочић: *Јаблан*; Вилијем Саројан: *Лепо лепо белца* (одломак); Џек Лондон: *Зов дивљине* (одломак); Иво Андрић: *Аска и вук*; Исидора Секулић: *Буре* (одломак); Ијан Мекјуан: *Силеција*.

2. И ЈОШ ДАЉЕ ИЗА КРАЈА – ДО БЕСКРАЈА

Мирослав Антић: *Плава звезда*; Стеван Раичковић: *Похвала*; Милован Данојлић: *Шљива*; Јован Дучић: *Село*; Сергеј Јесењин: *Бреза*; Милутин Миланковић: *Кроз васиону и векове* (одломак); Стеван Раичковић: *Бајка о дечаку и Месецу*; народна приповетка: *Мала вила*; Гроздана Олујић: *Седфна ружа*; Добрица Ерић: *Чудесни свишци*.

3. ПРВА ЉУБАВ

Бранислав Нушић: *Аутобиографија* (одломак); сватовске лирске народне песме (избор); Јанко Веселиновић: *Хајдук Шанко* (одломак); Рабиндрант Тагор: *Градинар* (избор); Бранко Ћопић: *Орлови рано леће* (одломак); Данило Киш: *Вереници*; Коста Трифковић: *Избиралица* (одломак).

4. КОД КУЋЕ ЈЕ НАЈБОЉЕ

Успаванке (избор); породичне народне лирске песме (избор); народна песма: *Највећа је жалост за браћом*; Светозар Ђоровић: *Бојојављенска ноћ* (одломак); Слободан Селенић: *Очеви и оци* (одломак); Антон Павлович Чехов: *Вања* (одломак); Анђела Нанети: *Мој дека је био шрешња* (одломак); Ефраим Кишон: *Код куће је најгоре* (избор).

5. НА ПОЉУ БОЖУРА

Епске народне песме о Косовском боју (избор); *Комади од различитијех косовскијех песама, Цар Лазар и царица Милица, Смрт мајке Јутовића, Косовка гјевојка, Каг је поинуо кнез Лазар и Милош Кобиловић на Косову* (одломак).

6. НА ВИЛИНОМ ИГРАЛИШТУ

Народна песма: *Урош и Мрњавчевићи*; епске народне песме о Марку Краљевићу (избор): *Марко Краљевић и вила, Марко Краљевић укида свадбарину, Марко Краљевић и Муса Кесеџија, Вук Стефановић Караџић: Живош и обичаји народа српског* (избор).

7. НАСЛЕЂЕ

Војислав Илић: *Свеши Сава*; Алекса Шантић: *Моја ошацибина*; Милан Ракић: *Наслеђе*; Ђура Јакшић: *Вече*; Десанка Максимовић: *О пореклу*; Вељко Петровић: *Рајар*; Петар Кочић: *Јазавац пред судом* (одломак); Бранислав Нушић: *Аналфабета* (одломак); Светлана Велмар-Јанковић: *Улица Филипа Вишњића* (одломак); Владимир Хулпах: *Смедеревска шврђава*; Љубивоје Ршумовић: *У једном дану*.

Ток часа

Након упознавања са градивом из књижевности, наставник упознаје ученике са градивом из граматике. И ови часови су подељени на области.

Грађење речи – породица речи, корен речи, начини грађења речи, извођење, слагање.

Гласови – самогласници и сугласници; постанак гласова; подела гласова; подела сугласника према месту изговора; подела речи на слоге.

Гласовне промене – непостојано А, прелазак Л у О, палатализација, сибиларизација, једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту творбе, јотовање, губљење сугласника, асимилација и сажимање самогласника.

Придевске заменице – подела придевских заменица.

Глаголски облици – лични глаголски облици: аорист, имперфекат, плусквамперфекат, императив, потенцијал, футур II. Нелични глаголски облици: трпни глаголски придев, глаголски прилог садашњи, глаголски прилог прошли.

Реченица – предикатска реченица, комуникативна реченица, исказивање реченичних чланова, атрибутска и предикатска служба именица и придева.

Ортоепија – правилан изговор гласова, разликовање дугих и кратких акцената, изговарање дугосилазног и дугоузлазног акцента, интонација приликом изговарања узвика, интонација реченице.

Правопис – писање заменица Ви, Ваш; писање имена васионских тела, интерпункција после узвика, растављање речи на крају реда, коришћење правописа.

Језичка култура – извештај, писмо, хронолошко и ретроспективно причање, екстеријер и ентеријер, лексичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе.

Часови предвиђени за културу изражавања деле се на часове писменог и усменог изражавања. Часови писменог изражавања подразумевају четири писмена задатка, припреме за њих, писање, исправке и читање домаћих задатака. Часови усменог изражавања обухватају говорне вежбе, рецитовање стихова.

Завршни део часа (5 минута)

Наставник саопштава месечни план за септембар и наводи обавезне уџбенике.

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметност речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ћећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Припремите се за говорну вежбу *Како сам провео/-ла летњи распуст*.

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 2

Област: Језичка култура (усмено изражавање)

Наставна јединица: **Говорна вежба: *Како сам ѝ провео/-ла летњи распуст***

Врста часа: утврђивање градива

Облик рада: индивидуални

Наставне методе: дијалогска, монолошка

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: оспособљавати ученике за самостално, целовито и садржајно причање на задату тему и подићи ниво културе усменог изражавања.

Васпитни циљеви: пробудити љубав према лепом говору и култури усменог изражавања, истаћи важност правилне употребе језика.

Функционални циљеви: примењивати стечена знања из језика и књижевности, подстицати ученичку креативност, богатити речник.

Образовни стандарди: CJ.1.2.2; CJ.1.2.3; CJ. 1.2.5; CJ. 2.2.1; CJ. 2.2.4; CJ. 2.2.5.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметности речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдич, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученике на претходном часу обавестити о говорној вежби да би се припремили за час. **План говорне вежбе:**

Увод: осећања поводом почетка летњег распуста; разбигра, доколица, планови за попуњавање слободног времена.

Разрада: ишчекивање дана за одлазак на одмор; припреме за летовање и маштање о самом летовању; утисци о одмору; одлазак код рођака; купање на реци или базену; врели дани и још врелије ноћи; сви су негде отишли, а ја нисам...

Закључак: приближило се време за полазак у школу; припреме за школу (купују се књиге, свеске, оловке...); распуст је прошао и најлепше што ми се десило је...

Ток часа

Уводни део часа (10 минута)

Наставник обавештава ученике да ће се на часу радити говорна вежба. Тема је:

Како сам провео/-ла летњи распуст.

Ученици ће имати десетак минута да размисле о томе како ће одговорити на задату тему. Ученицима се саветује да направе план излагања. План би требало сачинити тако да буде од помоћи при излагању као подсетник. Сачињавање подсетника временом би требало да постане стална навика. На тај начин би ученици унапред осмислили композицију излагања и изабрали важне појединости, што би обезбедило сигурност и селективност у казивању и допринело стицању говорне културе. Ученицима се скреће пажња на избор речи, сликовитост казивања, приповедни слој, употребу стилских фигура, формирање реченица. Такође им се скреће пажња да је дикција важан фактор, као и гест и мимика, којима би убедљиво дочарали своје приповедање.

Главни део часа (30 минута)

Ученици се самостално јављају да говоре о задатој теми. Веома је важно да наставник пажљиво слуша и бележи сугестије. Ученика не прекидати док прича. Након тога, ученици коментаришу какав су утисак стекли о излагању свога друга. Наставник поставља питања: Какав је почетак причања? Како је развијена фабула? Какав је завршетак? Има ли прича ефектан почетак и крај (што јесте циљ причања)? Која је поента таквог приповедања?

После саслушаних ученичких коментара и одговора на постављена питања наставник коментарише евентуалне грешке и даје одређене сугестије.

Завршни део часа (5 минута)

Изводе се закључци о приповедању. Ученицима се предлаже да размисле о некој новој причи, коју ће записати и анализирати. Ученички жири бира најуспешније приповедање. Посебно се истичу занимљиве реченице или речи које се записују на табли. Атмосфера би требало да је сарадничка и пријатељска.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Ученици имају задатак да напишу састав на једну од тема по избору.

1. Дан на базену/крај реке/мора
2. Занимљивост са пушовања
3. Занимљив догађај са летовања

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 3

Област: Језик (граматика)

Наставна јединица: **Обнављање, проверавање и систематизовање знања која су ученици усвојили у петом разреду: врсте речи, падежи и њихова значења, служба речи у реченици, глаголски облици (презент, перфекат и футур I), инфинитивна и презентска основа; проста реченица, главни и зависни реченични чланови.**

Врста часа: обнављање градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монологска, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура

Образовни циљеви: обнављање градива из граматике и правописа које је обрађено у петом разреду.

Васпитни циљеви: развијати код ученика љубав према српском језику; развијати код ученика свест о важности писања и говорења у складу са правописом.

Функционални циљеви: провера усвојености градива.

Образовни стандарди: СЈ. 1.2.7; СЈ. 1.2.8; СЈ. 1.3.4; СЈ. 1.3.7; СЈ. 1.3.8; СЈ. 1.3.9; СЈ. 2.3.3; СЈ. 2.3.6; СЈ. 2.3.7; СЈ. 2.3.8; СЈ. 3.3.4; СЈ. 3.3.6.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ђећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: _____

Ток часа

Уводни део часа (5 минута)

Наставник поставља ученицима питања и захтеве помоћу којих ће обновити градиво петог разреда: Набројте врсте речи. Које речи су променљиве, а које су непроменљиве? Како се мењају именске речи? Набројте падеже и питања за њих. Наведите врсте именичких заменица. Које глаголске облике знате? Који реченични чланови су независни, а који зависни? Које врсте предиката постоје? У чему је разлика између правог и неправог објекта?

Главни део часа (35 минута)

Ученици раде задатке и образлажу одговоре. Било би добро да наставник одштампа папире са задацима за вежбање:

- 1) Из наведене реченице издвој све променљиве речи: Прошле године ишли смо са учитељицом на планину Златибор, где смо се лепо провели и одморили од градске гужве.
- 2) Којим врстама речи припадају наведене речи: јуче, јао, или, испред, ли?
- 3) Одреди врсте наведених именица: злато, туга, петица, Марина, клупица, жбуње.
- 4) Напиши компаратив и суперлатив следећих придева: хладан, добар, јасан, висок.
- 5) Одреди падеж и значење истакнутих именица: а) Јелена се више не дружи са Сањом. б) У граду има много смога. в) Посматрали смо пахуље. г) Бојана, врати ми оловку! д) Полако смо ишли ка плажи.
- 6) Којим врстама именичких заменица припадају наведене заменице: он, себе, нико, свашта, неко, ми, ко?
- 7) Одреди глаголски вид следећих глагола: плакати, зауставити, појести, шетати, потрчати.
- 8) Одреди глаголски род наведених глагола: купити, ходати, смејати се, поправљати.
- 9) Напиши тражене облике наведених глагола: а) прво лице множине футура глагола *прећи*; б) друго лице једине перфекта глагола *чекаши*, мушког рода; в) треће лице једине презента глагола *извиниши се*; г) радни глаголски придев мушког рода множине глагола *мислиши*.
- 10) Одреди инфинитивну основу следећих глагола: донети, јести, сањати, истући.
- 11) Одреди презентску основу наведених глагола: доћи, донети, доносити, правити.
- 12) Одреди врсте предиката у наведеним реченицама: а) Он треба да оде одавде. б) Ово куче је старо и прљаво. в) Дуго смо причали и шалили се.
- 13) У наведеној реченици једном линијом подвуци прави, а двома неправи објекат: Дејан је дао наставници своју свеску.
- 14) Напиши присвојне придеве следећих именица, водећи рачуна о правопису: Шумадија, Јужна Америка, Драган, хемија, Сремска Митровица.

Завршни део часа (5 минута)

Наставник указује ученицима на делове градива које нису добро савладали. Обавештава их да ће ускоро имати контролни задатак – проверу усвојености градива до 6. разреда, те да обнове градиво.

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 4

Област: Књижевност

Наставна јединица: **Наставна обрада приповетке „Чудесна справа“ Бранка Ћопића**
(Читанка 6, Уметности речи, стр. 11–15)

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални, индивидуални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текстуална

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура

Образовни циљеви: подсетити ученике на стваралаштво Бранка Ћопића, посебно на његову збирку приповедака Башта сљезове боје; упутити ученике да схвате одлике приповедног дела; подсетити ученике на књижевнотеоријске појмове: наратор, епика, приповетка, књижевни род, књижевна врста и указати им на одлике ретроспективног приповедања; препознати и проучити тематику, фабулу, главни мотив, уметничке слике, ликове и облике казивања (нарација, дескрипција, дијалог, приповедање у првом лицу).

Васпитни циљеви: ученици стичу позитивне навике и врлине кроз процењивање и критичко сагледавање ликова деде Рада, самарције Петрака и рођака Саве; гаје позитивна осећања према свету који нас окружује.

Функционални циљеви: развијати код ученика способности за запажање и упоређивање, закључивање и доказивање, анализу и синтезу.

Образовни стандарди: CJ. 1.4.1; CJ. 1.4.2; CJ. 1.4.5; CJ. 1.4.6; CJ. 1.4.7; CJ. 1.4.8; CJ. 1.4.9; CJ. 2.4.5; CJ. 2.4.6; CJ. 2.4.7; CJ. 3.4.1; CJ. 3.4.2; CJ. 3.4.4; CJ. 3.4.6; CJ. 3.4.7.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметности речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдич, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Пажљиво прочитајте приповетку „Чудесна справа“ код куће и размислите о следећем:

1. Ко је наратор и у ком лицу приповеда? Чега се он присећа?
2. Који предмет се налази у средишту свих збивања и дијалога међу ликовима?
3. Како су приказани деда Раде, рођак Сава и самарција Петрак? Покушај да их окарактеришеш и своје одговоре поткрепи примерима из текста.

Уводни део часа (10 минута)

Наставник саопштава наставну јединицу и пише је на табли. Један ученик износи податке о писцу.

Бранко Ћопић (1915–1984), познати романописац и приповедач. И данас је омиљен дечији писац. Позната дела су му збирке приповедака *Под Грмечом*, *Планинци*, *Бојовници и бејунци*, *Доживљаји Николећине Бурсаћа*, *Башића сљезове боје*, као и романи *Глуви барути*, *Пролом*, *Не шују бронзана стража* и деци омиљени *Орлови рано леће*, *Мајареће године*, *Славно војевање* и *Бишка у Злаћној долини*.

Локализација приповетке како би ученици лакше тумачили дело: „Чудесна справа“ је приповетка из Ћопићеве збирке *Башића сљезове боје* и припада поглављу „Јутра плавог сљеза“. Главне јунаке ове приповетке ученици су већ упознали у петом разреду анализирајући „Поход на Мјесец“. И „Чудесна справа“ је везана за успомене на деду Рада Ћопића, најдражу личност из детињства дечака Баје.

Шта је у причи оставило најјачи утисак на вас? Образложите свој исказ и поткрепите га примерима из текста. На која размишљања вас је ово уметничко дело навело? Какве је емоције у вама побудило? Шта вас је насмејало и дирнуло?

Главни део часа (25 минута)

Ко је наратор (приповедач) у овом делу? Из чије перспективе су описана догађања? У ком лицу он приповеда? Пронађите реченице у тексту које ће потврдити ваш одговор. Ког периода живота се приповедач присећа?

Сва догађања су виђена очима приповедача, а то је сада већ одрастао дечак Баја, који се присећа свог детињства. Употреба заменица открива приповедање у првом лицу: „у нашој кући“, „мој стриц Ницо“, „за мога дједа“... (Детаљније ученици могу прочитати о књижевнотеоријском појму наратор у читанци на стр. 14.)

Мотив је књижевнотеоријски појам и означава најмању тематску јединицу која се даље не може разлагати. У сваком књижевном делу се може издвојити више мотива. На пример, у једној љубавној причи могли би се издвојити следећи мотиви: сусрет младића и девојке, први пољубац, први излазак, веренички прстен, венчање, растанак... Покушај да издвојиш главни мотив који покреће (мотивише) све ликове ове приче и налази се у средишту описаних догађања (детаљније објашњење појма „мотив“ у читанци на стр. 20).

Главни мотив је чудесна справа – сат и око ње наратор вешто плете све догађаје и покреће ликове: дечака, деду Рада, побратима Петрака, рођака Саву, чак и стрица Ницу (Николетина Бурсаћ).

Која је необична особина деда Рада остала урезана у сећању његовог унука? У ком тону наратор о томе говори?

Деда Раде се плашио свега и свачега, разних животиња, али и справа и машина и помало је смешан јер таквим својим понашањем подсећа на мало дете. Поготово што су узроци страха често безазлени и безопасни (термометар, васер-вага). Хумор произлази из безразложности дединих страхова и комичног описа приповедача.

Према којој справи деда гаји страхопоштовање и због чега? Издвојте реченице из текста које сликовито дочаравају дедин однос према овој чудесној справи. Којим стилским средствима је постигнута та сликовитост? Ко, по дедином мишљењу, сигурно не зна да рукује сатом? Зашто деда тако размишља?

Деда је према сату имао неко посебно страхопоштовање „гледајући у њему тајанствено биће које живи својим загонетним животом, чистим и мудрим као код каквог древног праведника. Није га чак волио ни у руке узети бојећи се да га на неки начин не обесвети и не упрља. ...

То 'гледање у сат' за мога дједа била је једна исто тако тајанствена и помало натприродна умјешност као и гатање у длан. Ако си рођен за то, ти ћеш ту работу и научити, ако пак ниси, цабе ти је." Епитети и поређења које је наратор употребио сликовито су дочарали необичан однос деде према сату. По дедином мишљењу подразумева се да жене и деца „не знају у сат“. Тиме он показује да размишља као прави патријархално васпитан човек који има поверења само у мушку памет.

Размислите и прокоментаришите због чега је сат, у ствари, чудесан и тајанствен за деду? Шта можете закључити о људској природи на основу дединог односа према сату? Шта је људима чудно и необично?

Деда Раде не зна да рукује сатом и зато је ова справа за њега чудесна и тајновита. Истовремено, он је потпуно свестан да је сат за човека веома користан па се у њему страх меша са поштовањем. У људској природи је да га плаши, збуњује, привлачи, интригира оно што му је непознато, а посебно ако је то за човека важно и значајно.

Пажљиво читајте дијалог деде и рођака Саве. Како је наратор окарактерисао Саву? На који начин је деда Раде доскочио рођаку који је хтео да му се наруга и показао да је од њега мудрији?

Сава је, по оцени приповедача, „стари лопов и никаква вјера“. Дошао је код деде у госте и показао се као лош човек јер је покушао да се наруга домаћину због његовог односа према сату. Деда Раде му је одговорио да је часовник мудрији од њега јер је поуздан и користан човеку у свако доба дана и ноћи док је Сава неозбиљан човек, „једна обична бена“.

Обратите пажњу на сусрет деде и самарције Петрака на Михољдан, дедину славу. У каквом су односу ова два човека? Упоредите рођака Саву и Петрака.

Деда Раде и самарција Петрак су побратими. Петрак је сваке године очекиван и радо виђен гост на слави, што нам показује да су стари, добри пријатељи. И док се рођак Сава руга деди, у чијој кући седи, Петрак својим изгледом („свечан и обријан“) и обраћањем показује да поштује домаћина. И док је Саву наратор описао као лопова и неверу, Петрак је за њега вредан занатлија и добар човек, само луталица, боем који пропије све што заради.

Зашто је самарција одлучио да баш побратиму остави сат на чување? Шта је следеће године забринуло деду? Објасните зашто је куцање сата озарило дедину душу и донело му утеху? Са чим повезује старац откуцаје сата? Шта вам то говори о нараторовом деди?

Самарција Петрак је оставио побратиму сат јер њему верује више него себи. С друге стране, можда је прича о чувању била ненаметљив начин да он поклати старом пријатељу нешто што је за њега посебно вредно. Симболично, овај сат је постао стална веза између двојице пријатеља који немају прилике да се често виђају. Деда Раде се забринуо када му Петрак није дошао на славу и само се делимично утешио причом да је прешао с друге стране Уне. Куцање сата који је Баја „оживео“ навијањем, озарило је деду. Он је, детињасто, наивно, али искрено и дирљиво, повезао куцање часовника са куцањем Петраковог срца: „Мој побро. Да је он мртав и његов би сат умро. Па да, тако ти је то.“ У својој души, деда је поистоветио сат са његовим власником и уверио је себе да докле год чудесна справа куца и његов побратим ће бити жив.

Како деда и унук заједно проводе вече? Зашто је наратор назвао свог деду „велика бена“? Њих двојица уживају у вечери обасјаној месечином. За себе ће наратор рећи да је мала, а за деду да је велика бена јер је наиван, детињаст и маштар попут детета.

Окарактеришите лик нараторовог деде. Издвојте његове најупечатљивије особине.

Деда Раде је комичан због својих страхова, маштовит, детиње наиван, искрен, тип старог патријархалног домаћина, верни пријатељ од поверења, добродушан човек.

Ток часа

Подсетите се ком књижевном роду и којој књижевној врсти припада „Чудесна справа“? Како се зове облик приповедања који је Ћопић употребио у свом делу? Сазнајте које су његове одлике.

Књижевни род је епика, а књижевна врста приповетка. (Детаљније ученици могу прочитати о одликама приповетке у читанци на стр. 14.) Ћопић је своје сећање на детињство дао кроз ретроспективно приповедање.

Ретроспективно приповедање је представљање догађаја и доживљаја у обрнутом временском следу, тј. наратор креће од садашњости, а потом мислима одлута у прошлост и приповеда о нечему што се збило пре времена када о томе говори. Дакле, садашњост је у ретроспективном приповедању време у којем се наратор сећа, а прошлост време којег се сећа. Ретроспективно приповедање се најчешће среће у роману, приповеци, епу и драми, у облику присећања главног јунака (обично је он и приповедач у делу) на властиту прошлост и открива начин на који се прошлост и садашњост преплићу и условљавају. Овај облик приповедања ћете уочити и у приповеткама „Вереници“ Данила Киша, „Буре“ Исидоре Секулић и др.

Завршни део часа (10 минута)

Разговор са ученицима подстакнут прочитаном приповетком: Сећате ли се неке справе која је за вас била чудесна и тајанствена? Има ли и данас справа које вас плаше и зачуђују?

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: За домаћи задатак ученици би требало да прочитају причу „Историја Марка и Јулија“ из књиге *Приче о стварима* М. Иљина и одговоре на питања у *Радној свесци* на стр. 13 и 14.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

БРАНКО ЋОПИЋ, „ЧУДЕСНА СПРАВА“

наратор: одрастао дечак Баја

главни мотив: сат – чудесна справа

лик деде Рада: комичан због својих страхова

наиван, детињаст, маштовит, искрен

добар пријатељ

патријархалан домаћин

књижевни род: епика

књижевна врста: приповетка

ретроспективно приповедање

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 5

Област: Језик (правопис)

Наставна јединица: **Понављање и увежбавање правописних правила обрађених у претходним разредима (писање властитих имена, растављање речи на крају реда; писање присвојних придева, обележавање управног говора; интерпункција (тачка, запета, наводници); писање речце ли уз глаголе, речце не уз глаголе, именице и придеве; речце нај уз придеве; употреба великог слова). Правописна вежба са диктатом. Употреба оба писма (латинице и ћирилице).**

Врста часа: обнављање градива

Облик рада: фронтални, индивидуални

Наставне методе: дијалогска, текст метода

Наставна средства: табла, креда, *Граматика 6, Дар речи*, План и програм рада

Корелација: језик, језичка култура

Образовни циљеви: обновити знање из области правописа; обновити знање о управном говору; обновити знање о придевима.

Васпитни циљеви: развијати код ученика љубав према српском језику; развијати код ученика свест о важности писања и говорења у складу са правописом.

Функционални циљеви: оспособити ученике за правилно писање властитих имена, присвојних придева, речци не, ли и нај; оспособити ученике за правилну употребу знакова интерпункције; развијати моћи запажања и упоређивања; развијати моћ анализе и закључивања; оспособити ученике за коришћење школског издања *Правописа*.

Образовни стандарди: СЈ. 1.2.7; СЈ. 1.2.8; СЈ. 2.2.5; СЈ. 3.2.5.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Иван Клајн, *Речник језичких неодоумица*, Нолит, Београд, 1987.
2. Вељко Брборић, „Правописне вежбе у настави“, *Прилози језичком и књижевном образовању, Зборник 3*, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2010.
3. Измењено и допуњено издање *Правописа српског језика* Матице српске, Нови Сад, 2010.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдиф, Драгана Ћећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдиф, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици треба да обнове правописна правила обрађена у петом разреду (писање властитих именица; писање присвојних придева; растављање речи на крају реда; писање речци **не**, **ли**, **нај**; писање знакова интерпункције).

Ток часа

Уводни део часа (7 минута)

Наставник поставља ученицима питања помоћу којих треба да се припреме за тест из правописа који ће самостално радити: Које именице пишемо почетним великим словом? Како се пишу присвојни придеви начињени од властитих имена који се завршавају на *-ов* или *-ев*? Како се пишу присвојни придеви настали од властитих имена који се завршавају на *-ски*, *-чки* или *-шки*? Како се пише речца *не* уз глаголе, а како уз именице и придеве? Како се пише речца *ли* уз глаголе? Како се пише речца *нај* у суперлативу придева? Шта је управни говор? Како се обележава? Којим правописним знаком се обележава растављање речи на крају реда? Наведите правила о растављању речи на крају реда.

Главни део часа (35 минута)

После подсећања на основна правописна правила обрађена у петом разреду, ученици самостално раде задатке на стр. 161 и 162 *Грамашике 6, Дар речи*. Следи провера урађеног (наставник објашњава како је који задатак требало урадити, као и систем бодовања), а ученици на основу скале бодова, која је такође дата у уџбенику, стичу увид у то колико су савладали градиво из правописа. Ученици који на овој вежби буду имали мали број бодова треба да похађају часове допунске наставе како би што пре савладали градиво и могли да усвајају нове садржаје из те области.

Затим наставник задаје ученицима следеће задатке:

- Пребаците у управни говор следеће реченице:
 - Драгана ме је упитала која ми се песма највише допала.
 - Мама ми је рекла да одмах дођем кући.
- Које од наведених речи су правилно растављене на крају реда?
 - ра- дити
 - б) причал- ица
 - в) мор- е
 - г) мор- ски
 - д) пра- вила
 - ђ) пре- дставити
- Издвојте правилно написане бројеве: дванајест, двајестпети, петнаести, двадесетдвоје, сто двадесет три, стодвадесет, двадесет тројка, двадесет пет, двајес пет.

Други део часа предвиђен је за диктат. Наставник диктира ученицима текст који они треба да пишу писаним ћириличким словима. Текст не треба да буде дугачак, јер ће ученици имати задатак да га препишу и писаним латиничким словима. Диктат треба да представља неку врсту систематизације правописних правила која су обнављана на овом часу, а текст треба да садржи слова која ученици често не пишу добро или их мешају са неким другим словима (ово се нарочито односи на латиницу).

Пример диктата: Моја тетка Стана Ђопић живи у Сремској Митровици, али често одлази на Фрушку гору, где има викендицу. Недавно ме је позвала телефоном и питала: „Хоћеш ли доћи да заједно скупљамо деда Ђорђеове шљиве и да обилазимо фрушкогорске манастире?“ Одговорио сам јој да бих то волео највише на свету, али да не знам да ли ћу моћи због обавеза које имам у школи.

Наставник ће на основу диктата имати добар увид у то колико су деца савлада правописна правила, као и оба наша писма. Уколико се покаже да неко дете не зна добро ћириличка и латиничка слова, упутиће га на допунску наставу и редовно пратити његов напредак.

Завршни део часа (3 минута)

Још једном се истичу правописна правила у вези са писањем властитих имена, присвојних придева, управног говора, интерпункције, речци *ли*, *не* и *нај*.

Наставник на табли записује правописна правила како би ученици имали кратак подсетник градива које је обрађено у петом разреду:

- властите именице пишу се великим почетним словом (Ивана, Република Србија, Стара планина)
- присвојни придеви начињени од властитих именица који се завршавају на *-ов*, *-ев* и *-ин* пишу се великим словом (Марков, Милошев, Јеленин)
- присвојни придеви на *-ски*, *-чки* и *-шки* пишу се малим почетним словом (српски, словачки, норвешки)
- речца *не* пише се спојено са именицама и придевима, а одвојено од глагола, осим: немам, нећу, немој, нисам (нерад, немиран, не знам)
- речца *ли* пише се одвојено од глагола и речце *да* (хоћеш ли, да ли)
- речца *нај* пише се спојено са придевом у облику суперлатива (најбољи, најједноставнији)

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: За домаћи задатак ученици би требало да напишу састав на једну од понуђених тема: *Причали су ми о мојим прецима*, *Чудесна ствар* или *Испричаћу вам нешто занимљиво*.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ПРАВОПИСНА ПРАВИЛА

- властите именице пишу се великим почетним словом
- присвојни придеви начињени од властитих именица који се завршавају на *-ов*, *-ев* и *-ин* пишу се великим почетним словом
- присвојни придеви на *-ски*, *-чки* и *-шки* пишу се малим почетним словом
- речца *не* пише се спојено са именицама и придевима, а одвојено од глагола
- речца *ли* пише се одвојено од глагола и речце *да*
- речца *нај* пише се спојено са придевом у облику суперлатива

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 6

Област: Књижевност

Наставна јединица: **Наставна обрада песме „Чудесни свитац“ Добрице Ерића** (*Читанка 6, Уметност речи*, стр. 77–79; *Звучна читанка 6*)

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални, индивидуални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текстуална

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: подсетити ученике на стваралаштво Добрице Ерића; упутити ученике да схвате одлике песме „Чудесни свитац“; препознати и проучити тематику, фабулу, главни мотив, песничке слике, композицију дела (строфа, рима, стих) и важност песниковог обраћања читаоцу у другом лицу; уочити оригиналне језичкостилске поступке.

Васпитни циљеви: кроз откривање значења мотива свица и његове светлости ученици се подстичу да буду маштовити, да буду упорни у остваривању својих снова, тежњи и циљева; гаје позитивна осећања према свету који нас окружује; развијају љубав према књижевности, стварају читалачке навике, стичу уметнички укус и јачају језички сензибилитет.

Функционални циљеви: код ученика примењивати стечена знања у даљем раду, подстицати читалачку радозналост и маштовитост; побуђивати критички и истраживачки дух ученика; развијати код ученика способности за запажање и упоређивање, закључивање и доказивање, анализу и синтезу.

Образовни стандарди: CJ. 1.4.1; CJ. 1.4.2; CJ. 1.4.3; CJ. 1.4.4; CJ. 1.4.5; CJ. 1.4.6; CJ. 1.4.7; CJ. 1.4.9; CJ. 2.4.1; CJ. 2.4.5; CJ. 2.4.6; CJ. 2.4.7; CJ. 3.4.1; CJ. 3.4.2; CJ. 3.4.3; CJ.3.4.4; CJ. 3.4.5; CJ. 3.4.6; CJ. 3.4.8

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметност речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдиф, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Пажљиво прочитајте песму код куће и размислите како је песник кроз причу о чудесном свицу проговорио о људским тежњама, циљевима које желимо да постигнемо, као и о ономе што нас у животу води осветљавајући нам пут.

Уводни део часа (10 минута)

Наставник саопштава наставну јединицу и пише је на табли. Један ученик износи податке о писцу.

Добрица Ерић (1936), савремени српски песник који пише за децу и одрасле. Најчешћи мотиви у његовим делима су у вези са детињством и завичајем. Кроз једноставне песничке слике настоји да пренесе дубље, важне животне истине. Такав је случај и са песмом „Чудесни свитац“. Најпознатије збирке песама су му: „Славуј и сунце“, „Од ратара до златара“, „Фрула златокрила“, „Торта са пет спратова“, „Долина сунцокрета“...

Психолошка припрема ученика за наставну обраду песме „Чудесни свитац“: О чему сањате и маштате? Да ли о томе разговарате са неким или скривате у тајности своје жеље и снове? Када нешто одлучите да урадите, ко вам пружа највећу подршку и помоћ? Ко је ваш најважнији ослонац на путу остварења снова?

Шта је у Ерићевој песми о човековим сновима оставило најјачи утисак на вас? Образложите свој исказ и поткрепите га примерима из текста. На која размишљања вас је ово уметничко дело навело? Какве је емоције у вама пробудило?

Главни део часа (25 минута)

Шта у тихој летњој ноћи „запали“ поље? Који контраст уочавате у овој песничкој слици? Ко су свици? Шта представља та летећа светлост у пољу за човека?

Свици у летњој ноћи „запале“ поље и обасјају га својим сјајем. У питању је контраст мрак – светлост. Они се могу схватити као врело светлости за сваког човека, а та светлост је путоказ, нада, спас, све оно што нам у животу помаже да изађемо из мрака у који понекад западнемо. Свици су и наше жеље и снови којима тежимо и које желимо да остваримо и тако осветлимо свој живот.

Како разумете тврђење да је у светлећем роју и само ваш свитац? Како ћете га препознати у мноштву? Шта га одликује? Зашто су одабране баш те особине? Шта вам то посредно говори о човековим тежњама и амбицијама?

Свако од нас има свог свица који му осветљава пут кроз живот. Та охрабрујућа светлост подстиче и усмерава човека. Песник подржава овакву амбицију, али је досезање до најлепшег и највећег увек тешко јер је то недостижно и неухватљиво баш зато што је идеално.

У песми је речено да „ти никад нећеш препознати“ тог свица и „никад нећеш моћи да пружиш прст и кажеш – тај“. Колико вас овакво схватање обесхрабрује у трагању за свицем? Образложите свој одговор.

Овакво тврђење не треба да обесхрабри, већ да нас подстакне да будемо упорни у трагању јер је важно да смо свесни да је он увек ту негде за нас, и у нама, да нас „верно прати“.

Иако свитац остаје тајанствен и неухватљив, увек је негде крај нас. Зашто је важно имати свица као пратиоца и водича у животу? Зашто је светлост свица повезана баш са мајком и родним крајем?

Важно је у животу поставити циљ који желимо да остваримо. Ти наши снови, тежње, жеље, све оно што желимо да постигнемо, воде нас кроз живот, усмеравају, изводе на прави пут ако негде залутамо „кроз тамно поље и густу гај“. Они осмишљавају човеков живот и постојање. Повезивањем свица са мајком и завичајем песник нас учи да не заборавимо своје корене и оно што највише волимо. То је оно највредније и исконско што човек носи у својој души и што га охрабрује, бодри и не дозвољава му да се изгуби у метежу живота, лутањима и странствовањима.

Како разумете стихове „свако срце има свог свица / своју ливаду, реку и гај!“ Где, у ствари, живи свитац?

Ток часа

Ови завршни стихови су важни јер нам откривају да свитац живи у нашем срцу, да је његов дом оно највредније у нашем бићу. Он је богатство наше душе и испуњава нас духовно.

У ком лицу је испевана песма? Шта је песник постигао овим обликом казивања? Како је утицао на читаоца?

Песма је испевана у другом лицу, песнички субјект се све време обраћа читаоцу. На тај начин му се приближава и позива на дијалог, изазива га да размишља и да му се придружи на тајном путу откривања свичеве светлости.

Ком књижевном роду и књижевној врсти припада ова песма. Размислите о њеној композицији. Одредите врсту строфе, риме и стихова.

Књижевни род је лирика, а врста мисаона песма. Стихови су везани у катрене, укрштеном римом. Песник је употребио осмерац, деветерац и десетерац. У разговору о композицији песме упутити ученике да прочитају исцрпно објашњење о везаном стиху и рими на 78. страни у читанци.

Завршни део часа (10 минута)

Увежбавање изражајног казивања песме на часу да би се ученицима олакшало учење стихова код куће.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: За домаћи задатак ученици би требало у *Радној свесци* да обнове поређење на страни 35. и науче песму „Чудесни свитац“ напамет. Подсетити их да код куће одслушају више пута изражајно казивање песме у *Звучној читанци*.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ДОБРИЦА ЕРИЋ, „ЧУДЕСНИ СВИТАЦ“

књижевни род: лирика

књижевна врста: мисаона песма

строфа: катрен

рима: укрштена

врсте стиха: осмерац, деветерац, десетерац

ТВОЈ свитац постоји, али је у роју.

↓

Трагај за својим свицем!

↓

Он је неухватљив.

↓

Свитац је увек крај тебе као:
верни пратилац,

↓

помагач који разгони мрак,

↓

путоказ у животу,

↓

веза са мајком и завичајем.

↓

Он је у твом срцу!

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 7

Област: Језичка култура (писмено изражавање)

Наставна јединица: **Анализа домаћег задатка: Причали су ми о прецима/Чудесна сјава/Испричаћу вам нешто занимљиво**

Врста часа: утврђивање градива

Облик рада: фронтални, индивидуални, групни рад

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: подстицати и неговати ученичку креативност кроз писмено изражавање; савладати технику израде писменог састава; посебно инсистирати на композицији писменог задатка, јасним, прецизним и смисленим реченицама, адекватном избору речи.

Васпитни циљеви: развијати љубав према језику и писменом изражавању; богаћење речника, језичког и стилског израза; инсистирати на важности познавања правописа и његовој адекватној примени, неговати естетска осећања; неговати машту и стваралачко мишљење.

Функционални циљеви: примењивати стечена знања из области правописа и језичке културе, оспособљавати ученике за креативно и критичко мишљење, уочавање недостатака, као и истицање лепоте стила.

Образовни стандарди: CJ.1.2.2; CJ.1.2.3; CJ. 1.2.5; CJ. 2.2.4; CJ. 2.2.5.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметност речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ђећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици би требало да за час донесу фотографије својих предака и да направе породично стабло. Уколико пишу о чудесној справи, требало би да нацртају њен изглед и да се радови закаче на пано у учионици.

Ток часа

Уводни део часа (10 минута)

Наставник проверава и евидентира да ли су сви ученици написали домаћи задатак. Ученици се добровољно јављају да читају своје домаће задатке на теме:

1. Причали су ми о ђрецима
2. Чудесна сѓрава
3. Испричаћу вам нешто занимљиво

План писмене вежбе *Испричаћу вам нешто занимљиво*

Увод:

Свакоме од нас се десило нешто занимљиво и незаборавно. Сви о томе волимо да причамо и забављамо друге. Где се догодио занимљив догађај? Ко је био учесник? Када се то десио?

Разрада:

Описати шта је претходило догађају (увод у заплет). Заплет би требало сликовито и занимљиво испричати. Препричати догађај. Описати понашање учесника (гестове, мимику) и њихове реакције. Због динамичности приповедања унети дијалоге који су се десили. Описати осећања која су тим догађајем изазвана. Расплет (последике). Како се све завршило? Да ли је било последица и каквих?

Закључак:

Да ли се са радошћу сећате тог догађаја? Шта сада мислите о томе? Истаћи свој став према догађају, односно истаћи шта је то занимљиво што не можете да заборавите. На који начин би следећи пут реаговао/-ла у таквој ситуацији?

Главни део часа (30 минута)

Ученик чита свој рад, коментарише га и објашњава коју је идеју имао и да ли је успео у потпуности да одговори на задату тему. Уколико је уочио стилски недостатак, истиче га. Након тога јављају се ученици који су уочили неки недостатак или би посебно похвалили цео рад или неку реченицу. Најделотворнији начин рада је када ученици сами долазе до решења. Наставник има коначну реч и коментарише евентуалне композиционе, стилске или правописне грешке само уколико их ђаци не уоче. На тај начин ученицима се пружа могућност да сами уоче и отклоне недостатке.

Завршни део часа (5 минута)

Ученицима се предлаже да уважавајући примедбе и сугестије исправе недостатке и да након тога прочитају побољшану верзију рада. Отклањање уочених недостатака доприноси усавршавању културе писменог изражавања. Ученици који нису стигли да прочитају своје домаће задатке, бирају најуспелији рад.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Написати побољшану верзију домаћег задатка.

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 8

Област: Језик (граматика)

Наставна јединица: **Атрибутска и предикатска функција (служба) именица и придева**

Врста часа: обнављање градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност

Образовни циљеви: обновити знање о функцијама именица и придева у реченици; обновити знање о атрибуту и предикату; обновити знање о именском предикату; обновити знање о падежима.

Васпитни циљеви: развијати код ученика љубав према српском језику; неговати културу изражавања; истицати значај богаћења речничког фонда.

Функционални циљеви: оспособити ученике за уочавање именица и придева у служби атрибута; оспособити ученике за уочавање именског предиката и именица и придева као именског дела именског предиката; развијати моћи запажања и упоређивања на конкретним примерима.

Образовни стандарди: СЈ. 1.3.4; СЈ. 1.3.6; СЈ. 2.3.3; СЈ. 3.3.4.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српског језика за средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
2. *Српскохрватски језик – Енциклопедијски лексикон Мозаик знања* (група аутора), Интерпрес, Београд, 1972.
3. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
4. Добрила Летић и Јован Вуксановић, *Српски језик и књижевност од 5. до 8. разреда основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2005.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметност речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ђећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици треба да се припреме за час тако што ће обновити знање о именским речима, атрибуту и именском предикату.

Уводни део часа (5 минута)

Наставник поставља ученицима питања помоћу којих ће обновити градиво: Како се назива група променљивих речи у коју спадају именице, придеви, заменице и бројеви? Коју службу у реченици најчешће врше именице? Када именице могу да врше службу атрибута? (Очекује се да ученици одговоре да се група променљивих речи у коју спадају и именице и придеви назива именским речима. Именице у реченици најчешће врше службу субјекта или објекта, али се могу наћи и у осталим службама, нпр. апозиције, прилошке одредбе – у оквиру предлошко-падежне конструкције, атрибута и у оквиру предиката. Именице могу да врше службу атрибута кад стоје уз неку другу именицу и ближе је одређују.) Коју службу придеви најчешће врше? У којим граматичким категоријама се придеви слажу са именицама уз које стоје? (Придеви најчешће врше службу атрибута – стоје уз именицу и ближе је одређују. Придеви морају да се слажу са именицом уз коју стоје у роду, броју и падежу.) Када се именице и придеви могу наћи и у предикатској служби? Од чега се састоји именски предикат? (Именице и придеви могу да се нађу у предикатској служби ако улазе у састав именског предиката. Именски предикат је предикат који у свом саставу има и неку именску реч. Он се састоји од глаголског дела (помоћног глагола *јесам* или *бићи*) и именског дела – неке именске речи, најчешће именице или придева.)

Главни део часа (35 минута)

На примеру реченица које ће ученици сами смислити или на примерима које наставник припреми, ученици уочавају коју службу врше именице и придеви: 1. Увело лишће опада са грана кестена. 2. Јелена је добила дивну хаљину од свиле. 3. Вода из бунара је хладнија од воде са извора. 4. Пробудио нас је цвркул птица. (Врше службу атрибута. Овде треба нагласити да именица, кад се нађе у служби атрибута, стоји уз неку другу именицу и ближе је одређује, као што и придев одређује именицу уз коју стоји. Именица која је употребљена у служби атрибута често се може заменити придевом који је начињен од ње: са грана кестена – са кестенових грана, хаљину од свиле – свилену хаљину; вода из бунара – бунарска вода; вода са извора – изворска вода; цвркул птица – птичји цвркул. У народној поезији често се у функцији атрибута јавља именица лепота: *лејоша дјевојка*.)

Затим ученици одређују службу коју у наведеним реченицама врше именице и придеви: 1. Зоранова мама је глумица. 2. Маја је нежна. 3. Ти си добар друг. (У наведеним реченицама именице и придеви врше предикатску службу, јер се налазе у оквиру именског предиката (као његов именски део). Оне тада стоје уз глаголе *јесам* и *бићи*.)

Од ученика се затим тражи да препознају службу коју ове две врсте речи врше у одабраним реченицама из обрађених књижевних дела:

1. Подвуците придеве и именице који врше службу атрибута:

- а) „Међутим, једино је према сату одувијек имао неко посебно страхопоштовање гледајући у њему тајанствено биће које живи својим загонетним животом, чистим и мудрим као код каквог дрвеног праведника.“ („Чудесна справа“ – Бранко Ћопић)
- б) „Када у тихе летње вечери
запали поља свитаца рој
знај да међу њима трепери
и један који је само твој.“

(„Чудесни свитац“, Добрица Ерић)

Ток часа

2. Подвуците именице и придеве у оквиру именског предиката у следећој реченици:

То „гледање у сат“ за мога дједа била је једна исто тако тајанствена и помало натприродна умјешност као и гатање у длан. („Чудесна справа“, Бранко Ћопић)

Ученици затим решавају задатке на стр. 138 и 139 *Граматики 6, Дар речи*.

Завршни део часа (5 минута)

Кратко подсећање на службе које у реченици врше именице и придеви, са посебним нагласком на атрибутој и предикатској служби. Дати истраживачке задатке за обраду приповетке „Јаблан“ Петра Кочића.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Ученици треба да прочитају код куће приповетку „Јаблан“ Петра Кочића.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

АТРИБУТСКА И ПРЕДИКАТСКА ФУНКЦИЈА ИМЕНИЦА И ПРИДЕВА

- функције придава у реченици: атрибуцка, предикатска
- функција именица у реченици: субјекат, објекат, апозиција, атрибут, део предиката
- атрибуцка функција (уз именицу): *Увело* лишће опада са грана кестена.
- предикатска функција (у оквиру именског предиката): Ти си *добар* *чврст*.

Запажања наставника: _____

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Припрема за час

Час број: 9

Област: Књижевност

Наставна јединица: Наставна обрада приповетке „Јаблан“ Петра Кочића (Читанка 6, Уметности речи, стр. 16–21)

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текстуална

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: упознати ученике са животом и радом Петра Кочића; упутити ученике да схвате одлике приповедног дела „Јаблан“; упознати ученике са књижевнотеоријским појмовима статичан и динамичан опис, мотив; препознати и проучити тематику, фабулу, мотиве, уметничке слике, композицију дела, ликове и облике казивања (нарација, дескрипција, дијалог, приповедање у трећем лицу); уочити оригиналне језичкостилске поступке и стилске фигуре; оспособљавати ученике за разумевање и сазнавање књижевног дела.

Васпитни циљеви: ученици стичу позитивне навике и врлине кроз процењивање и критичко сагледавање симболичног значења меџана два бика; развијају родољубива осећања и негују патриотизам; гаје позитивна осећања према свету који нас окружује.

Функционални циљеви: код ученика примењивати стечена знања у даљем раду, подстицати читалачку радозналост и маштовитост; побуђивати критички и истраживачки дух ученика; прецизним истраживачким задацима оспособљавати ученике за самосталан рад.

Образовни стандарди: CJ. 1.4.1; CJ. 1.4.2; CJ. 1.4.5; CJ. 1.4.6; CJ. 1.4.7; CJ. 1.4.8; CJ. 1.4.9; CJ. 2.4.5; CJ. 2.4.6; CJ. 2.4.7; CJ. 3.4.1; CJ. 3.4.2; CJ.3.4.4; CJ. 3.4.6; CJ. 3.4.7.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметности речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички коментар српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Пажљиво прочитајте приповетку „Јаблан“ Петра Кочића код куће и спремите се да одговорите на следећа питања:

1. Које две тематске целине уочавате у тексту и како бисте их насловили?
2. Подсетите се шта је то дескрипција? Који облици дескрипције су присутни у овом делу? Подвуците делове текста који потврђују ваш одговор.
3. Окарактеришите, физички и психички, дечака Луја?
4. Размислите о односу Луја и Јаблана.
5. Размислите о идејном значењу последње реченице у тексту.

Уводни део часа (10 минута)

Наставник саопштава наставну јединицу и пише је на табли. Један ученик износи податке о писцу.

Петар Кочић (1877–1916), рођен је у селу Стричићи, на Змијању, у Босанској крајини, код Бања Луке. Био је изразити патриота и политички борац, бунтовник. Борио се читав живот за права и слободу свог народа, а против аустроугарске политике у Босни. Био је даровит приповедач чији је таленат Андрић посебно ценио и за кога је истицао да су у његовом делу важна три елемента: земља, људи и језик завичаја. Сва три елемента Кочић је уткао у своје стваралаштво. Познате су му збирке приповедака *Са ђланине и испод ђланине*, *Јауци са Змијања*, *Суданија* и драмски текст *Јазавац пред судом*.

Психолошка припрема ученика за тумачење књижевог дела:

Које животиње волите? Имате ли кућног љубимца? Како му показујете своју љубав и приврженост? Колико и на који начин вам он узвраћа?

Можете ли се сетити неког такмичења у којем су главни учесници животиње? Шта мислите о таквим надметањима? Која од њих изражавају љубав човека према животињама, а која су пример њихове злоупотребе ради зараде?

Просторна и временска локализација дела: припрема ученика за тумачење кроз упознавање историјских и друштвених прилика у којима је писац сместио догађања у приповеци „Јаблан“.

Догађај описан у приповеци је просторно смештен у једно босанско село, а историјске прилике су такве да је Босна тада под окупацијом од стране Аустро–Угарске царевине. Ова просторна и временска локализација ће помоћи ученицима у тумачењу идејно важне последње реченице у делу.

Главни део часа (25 минута)

Шта је у причи оставило најјачи утисак на вас? Образложите свој исказ и поткрепите га примерима из текста. На која размишљања вас је ово уметничко дело навело? Какве је емоције у вама побудило?

Издвојте две тематске целине које постоје у овом делу. Размислите о атмосфери, опису природе и окружењу главних јунака. Пронађите ноћни и јутарњи пејзаж у тексту и упоредите их. Којим стилским фигурама је ове описе приповедач оживео пред твојим очима? Који је миран, статичан, а који сав у покрету, динамичан? (Ова питања прате објашњење мотива, статичних и динамичних, у читанци на стр. 20.)

У делу се јасно издвајају две веће тематске целине, а граница међу њима је и графички назначена са три звездице. У првом делу је описана ноћ уочи битке и са пуно детаља осликан близак однос дечака и бика. Други део је посвећен борби Јаблана и Рудоње. У првом делу Лујо и Јаблан проводе ноћ у природи потпуно сами. Опис ноћног пејзажа који проналазе ученици је упечатљив, детаљан, оживљен епитетима и једним поређењем („Село спава мирно, слатко као једно, здраво и осорно планинче када га мати подоји и уљуља.“). Миран је и статичан, сходно добу дана. Опис јутра је у контрасту са претходним, динамичан је, дат у покрету јер је то почетак дана када се све буди. Та динамика је дочарана и гомилањем глагола. Приповедач и овде користи епитете и поређење („Све се диже, буди, све се пуши као врућа крв, одише снагом, свежином.“).

Како је приповедач описао Луја? Осликај његов портрет. Посебно обрати пажњу на његово психолошко стање. Прати и бележи у тексту душевна збивања у јунаку. Објашњавај своја запажања.

Лујов портрет дат је на почетку дела. Он је дечак пегавог лица, крупних, грахорастих очију, жућкасте косе расуте по челу. Сав се скупии у ноћи под „хаљиницу“, што читаоцу сугерише да му је хладно и да је вероватно сиромашан и због тога оскудно обучен (провучен је социјални моменат). Много је детаљније осликан Лујо „изнутра“, његово душевно стање пред битку и током битке. Дечак је у ноћи јако узбуђен, у такмичарском заносу је: „...трже се Лујо као из сна ... очи му сијевнуше од узбуђења.“ Он моли, преклиње бика да „само шјутра!“ победи, а док то говори промукао глас му дрхти. Тиме открива колико му је та победа важна и да о њој стално размишља. Ово размишљање га потпуно окупира, узнемирава, почиње да машта („О томе Лујо будан сања.“), преживљава у себи битку, увек са различитим исходом. Одлази замишљен на мегдан, делује забринуто, одсутно, не примећује никог око себе. Потом се јавља страх када угледа Рудоњу. Читаву битку преживљава као да сам у њој учествује, потпуно се уживео, прати Јабланово кретање, виче „као изван себе“: „Лујо дрхће, стрепи. Сваки му се живац разиграо. Избечио крупне грахорасте очи, не трепће. Сваки покрет прати; сваки удар одјекне у разиграном срцу. Стиснуо се, погнуо се – помогао би Јаблану, да може. Засјенише му се очи.“ На крају, кад је Јаблан извојевао победу, поносно пева.

Какав је однос Луја и Јаблана? Подвучите поређење које осликава тај однос. Пронађите у тексту појединости које откривају Лујино испољавање љубави према Јаблану. Зашто се он поноси Јабланом? Како Јаблан исказује своју приврженост дечаку?

Лујо пази Јаблана „као очи у глави“. Храни га и негује. Свако вече га напаса, даје му соли, дели са њим ужину. Милује га, мази, тепа му, љуби га и таквим својим поступцима открива да се према бика опходи као према човеку који му је близак и кога воли. Јаблан му пружа заштиту и сигурност јер је најјачи у околини: „Усред гробља смио би он ноћити кад је Јаблан с њиме.“ Због те његове јачине по којој је познат, и Лујо се њиме поноси. С друге стране, бик као да разуме речи и дечакове поступке: када се Лујо прави да плаче „Јаблан диже главу“. Спава крај дечака, чиме открива колико му је привржен.

Шта вам открива детаљ да дечак „мери штап“ док иде на мегдан? Шта покушава да сазна? Лујо покушава да кроз ову дечију игру унапред сазна исход битке. У његовом „мерењу штапа“ садржана је дечија нестрпљивост, узнемиреност, узбуђење, стрепња, брига због исхода битке, али и огромна жеља да баш његов бик победи.

Пажљиво прочитајте опис битке два бика. Да ли у том опису преовлађују динамични или статични мотиви? У ком облику су дати глаголи? Шта је тиме приповедач дочарао? Који бик је крупнији? У ком тренутку се Јаблан показао као лукави искусан мегданџија?

Опис је динамичан, преовлађују глаголи кретања и то у презенту, што ствара утисак да се мегдан дешава сада, пред очима читалаца. Иако је царски бик крупнији, Јаблан се показао као искусан и лукав када је посрнуо на колена предње ноге и роговима подухватио Рудоњу испод врата и доказао да није све у снази.

Пошто су ученици на почетку часа упознати са историјском локализацијом приповетке, лакше ће одговорити на следећа питања: Зашто је Лујо наваљивао на кнеза да дозволи борбу Јаблана и царског бика? Ко се крије иза Јабланове снаге и досетљивости и Лујине жеље да његов бик победи? Чију победу желе кнез и пољар, а чију окупљени народ? Који је дубљи идејни смисао Јаблановог поноситог рикања које одјекује планинским врхунцима?

Лујо је упорно молио кнеза да дозволи овај мегдан јер је то посредан начин борбе окупираног народа са окупатором. Лујо и Јаблан су представници поробљеног народа, који жели слободу и на овај начин то и показује. Јаблан је босански бик, значи представник отпора и народне снаге. Управо зато народ прижељкује да он победи, док пољар и кнез, који су представници власти, желе победу царског бика, Рудоње. Јабланово рикање представља снагу, отпор, виталност, борбеност и неуништивост босанског народа.

Ток часа

Ком књижевном роду и којој врсти припада ово дело? Који облици казивања су присутни? Свој одговор поткрепите примерима из текста. У ком лицу приповеда наратор?

Књижевни род је епика, а врста приповетка. Присутна је нарација, дескрипција, дијалог. Приповеда се у трећем лицу.

Завршни део часа (10 минута)

После извршене анализе, ученици уз наставникову помоћ резимирају обрађено градиво помоћу бележака на табли.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: За домаћи задатак ученици би требало да одговоре на питања у *Радној свесци* на стр. 9–12.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ПЕТАР КОЧИЋ, „ЈАБЛАН“

тематске целине: 1. ноћ уочи мегдана Јаблана и Рудоње
2. мегдан бикова

дечак Лујо: физички и психички портрет

однос Луја и Јаблана: љубав, брига, нежност, пажња дечака према животињи

приврженост животиње човеку

књижевни род: епика

књижевна врста: приповетка

облици казивања: нарација (приповедање у трећем лицу), дескрипција (портрет, пејзаж), дијалог

стилске фигуре: епитет, поређење

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 10

Област: Језик (граматика)

Наставна јединица: **Понављање и утврђивање градива из претходних разреда. Провера усвојености градива до шестог разреда.** Предлог контролног задатка налази се у *Приручнику* на стр. 457–458

Врста часа: утврђивање градива

Облик рада: индивидуални

Наставне методе: дијалошка, текст метода

Наставна средства: контролни листићи, План и програм рада

Корелација: књижевност, језичка култура

Образовни циљеви: утврдити градиво из петог разреда: врсте речи; значење и функције падежа; служба речи у реченици; појам просте и сложене реченице; правописна правила (писање великог слова, писање назива разних организација, писање гласа Ј, писање речце НЕ, ЛИ, НАЈ); писање заменице Ви, употреба интерпункцијских знакова: тачке и запете, запете и цртице).

Васпитни циљеви: указати на важност, чување и неговање српског језика; подизање нивоа свести о правилној употреби речи у нашем језику; развити код ученика свест о значају правилног писања; развијати поступност и систематичност у анализи градива.

Функционални циљеви: оспособити ученике за самосталан рад; развијање моћи запажања, упоређивања, закључивања, доказивања, анализе и синтезе; откривање узрочно-последичних веза.

Образовни стандарди: СЈ. 1.2.7; СЈ. 1.2.8; СЈ. 1.3.4; СЈ. 1.3.7; СЈ. 1.3.8; СЈ. 1.3.9; СЈ. 2.3.3; СЈ. 2.3.6; СЈ. 2.3.7; СЈ. 2.3.8; СЈ. 3.3.4; СЈ. 3.3.6.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српског језика за средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
2. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
3. Добрила Летић и Јован Вуксановић, *Српски језик и књижевност од 5. до 8. разреда основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2005.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ћећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици су на почетку школске године обавештени да ће имати проверу усвојености знања до шестог разреда. Ученици треба да обнове знања из граматике која су стекли у току претходне школске године.

Ток часа

Уводни део часа (2 минута)

Наставник даје ученицима упутства за израду теста и дели им одштампани тест.

Главни део часа (40 минута)

Ученици раде тест којим се систематизује градиво из петог разреда:

- основне функције и значења падежа;
- променљиве врсте речи: именице, придеви, личне заменице, бројеви, глаголи (инфинитивна и презентска основа; глаголски вид и род; инфинитив, презент, радни глаголски придев, перфекат, футур I); непроменљиве врсте речи (прилози, предлози, везници, узвици и речце);
- проста и сложена реченица;
- служба речи у реченици (главни и зависни реченични чланови);
- правописна правила (писање великог слова, писање гласа Ј, писање назива разних организација, писање речци НЕ, ЛИ, НАЈ; писање заменице Ви, употреба интерпункцијских знакова: тачке и запете, запете и цртице).

Завршни део часа (3 минута)

Наставник скупља тестове које му ученици предају. Кратко коментарише тест и одговара на евентуална питања ученика. Затим наставник даје истраживачке задатке за текст „Лето лепог белца“ Вилијема Саројана.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Ученици треба да прочитају одломак из дела „Лето лепог белца“ Вилијема Саројана који се налази у читанци.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

КОНТРОЛНИ ЗАДАТАК

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 11

Област: Књижевност

Наставна јединица: **Наставна обрада текста „Лето лепог белца“ Вилијама Саројана**
(Читанка 6, Уметности речи, стр. 22–28)

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални, индивидуални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текстуална

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, план и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: упознати ученике са животом и радом Вилијама Саројана; препознати и проучити тематику, фабулу, уметничке слике, композицију дела, карактеризацију ликова и облике казивања (нарација, дијалог, дескрипција); уочити оригиналне језичкостилске поступке.

Васпитни циљеви: ученици стичу позитивне навике и врлине кроз процењивање и критичко сагледавање моралне дилеме Арама и Мурада; уче се разлици између добра и зла, одолевању искушењима, постојаности у врлини, поштењу; гаје позитивна осећања према свету који нас окружује; развијају љубав према књижевности, стварају читалачке навике, стичу уметнички укус и јачају језички сензибилитет.

Функционални циљеви: код ученика примењивати стечена знања у даљем раду, подстицати читалачку радозналост и маштовитост; побуђивати критички и истраживачки дух ученика; прецизним истраживачким задацима оспособљавати ученике за самосталан рад, креативном радном атмосфером на часу навикавати ученике на тимски рад.

Образовни стандарди: СЈ. 1.4.1; СЈ. 1.4.2; СЈ. 1.4.5; СЈ. 1.4.6; СЈ. 1.4.7; СЈ. 1.4.8; СЈ. 1.4.9; СЈ. 2.4.5; СЈ. 2.4.6; СЈ. 2.4.7; СЈ. 3.4.1; СЈ. 3.4.2; СЈ. 3.4.4; СЈ. 3.4.6; СЈ. 3.4.7.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметности речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ђећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Пажљиво прочитајте одломак из књиге *Зовем се Арам* Вилијама Саројана *Лето лепог белца* и размислите:

1. Шта је тема овог одломка и ко су главни ликови?
2. Како бисте окарактерисали лик необичног дечака Мурада?
3. По чему је породица Гарогланијан чувена?
4. Колико су Арам и Мурад изневерили поштење своје породице?

Уводни део часа (10 минута)

Наставник саопштава наставну јединицу и пише је на табли. Један ученик износи податке о писцу.

Вилијам Саројан (1908–1981), био је амерички књижевник јерменског порекла. Писао је приповетке, романе (*Људска комедија*, *Зовем се Арам*), драме (*Време вашег живоша*, *Људи у њеђини*). Добио је више признања за своје књижевно стваралаштво.

Психолошка припрема ученика за тумачење дела: Летњи распуст се завршио и сигурно можете да испричате пуно занимљивих догодовштина. По чему ћете памтити баш овај летњи одмор? Да ли сте успели да остварите неку своју давнашњу жељу? Како сте се ви осећали?

У тексту који је пред вама прочитаћете како се дечаку Араму остварио сан о којем је годинама маштао. Шта је у овој причи оставило најјачи утисак на вас? Образложите свој исказ и поткрепите га примерима из текста. На која размишљања вас је ово уметничко дело навело? Какве је емоције у вама побудило?

Главни део часа (25 минута)

Одредите тему ове приче. Ко су главни јунаци? Ко се присећа догађаја који је описан? Како је приповедач приказао своје детињство? Издвојте најупечатљивије уметничке слике у овом опису и објасните свој избор.

Тема је крађа коња и морална дилема двојице дечака, Арама и Мурада, који су главни јунаци овог одломка из романа. Арам се присећа незаборавног догађаја из свог детињства, које је сликовито и сетно описао као најлепши период живота речима „једнога од оних минулих добрих дана ... када је свет био пун величанствености ... и када је живот био још чаробан и тајанствен сан ...“.

Дечак Мурад је један од необичних ликова у овом делу. Настојте да што детаљније представите његов карактер. У чему се огледа његова „луда жица“? Обратите пажњу на дечакову љубав према животињама. Како је он остварио сан свога рођака Арама? У чему се огледа Мурадов заштитнички став према Араму када је у питању крађа и лаж?

Необичан је по својој блискости и љубави према животињама и то је, можда, та његова „луда жица“. Он више брине о коњу него о рођаку када Арам падне током јахања. Он лечи озлеђеног црвендаћа и са њим разговара. И животиње као да осећају да им је ближи него људима, па ни пси у винограду не лају када он дође. Врло је емотиван, воли да се осамљује у природи. Мурад је несебичан човек. Украо је коња само да би обрадовао и испунио дугогодишњу Арамову жељу. Намера му је да заштити свог рођака и да га не уплиће у овај непоштен чин и зато сам преузима одговорност за почињену крађу. Склон је необичним поступцима који збуњују људе у његовом окружењу: крађа белца, разговор са птицом, одлука да се Белац привремено задржи у власништву.

Због чега Арам није могао да одоли да се не придружи Мураду иако је знао да је Белац украден? Шта вам указује на то да га све време гризе савест због онога што чини. Како настоји да оправда Мурадов и свој поступак? Пронађите и прокоментаришите тај део текста.

У дечаку је превагнула љубав према коњима и јединствена прилика да коначно оствари свој сан, да научи да јаше. Искушење је било превелико и он није могао да се одрекне могућности која му је понуђена. Упркос свему, Арам је потпуно свестан да чини нешто лоше и непоштено и у њему се одиграва борба. Своју савест невешто покушава да умири оправдањима да то није крађа јер њихова намера није да продају коња, чиме би стекли неку корист, већ су га узели из чисте љубави: „Уколико је неко луд за коњима, као што смо били мој рођак Мурад и ја, то није била никаква крађа.“

По чему је била чувена породица Гарогланијан? Каква их је несрећа снашла и да ли је то нешто променило у њиховом понашању? Како васпитавају своју децу, Мурада и Арама?

Једанаест векова је ова породица позната по поштењу. И кад су постали „најневероватније и најсмешније“ сиромашни, нису морално посрнули: „Пре свега, били смо поносити, затим поштени и веровали смо у добро и зло. Нико од нас не би никога на свету преварио, а камоли покрао.“ И Арам и Мурад су васпитани у том духу. Уосталом, о надалеко чувеном поштењу своје породице говори управо Арам: „Ниједан члан породице Гарогланијан није могао бити лопов.“

Ко је, поред Мурада, други представник те „луде жице“ у њиховој породици? Шта вам је изненађујуће и помало смешно у понашању овог човека? Којом он реченицом одговара својим саговорницима? Због чега је несрећан? Пронађите његов портрет у тексту.

Ујак Косрове, „људина снажне главе, црне косе и највећих бркова у Сан-Јоакинској долини“, имао је преку нарав и био је раздражљив човек који је и на најгоре вести увек одговарао нестрпљиво и подигнутим тоном: „Не мари ништа, не обраћај на то пажњу.“ Он је разочаран и несрећан јер је његов јерменски народ протеран из домовине и та његова рефренска реченица осликава ујаков став да ништа није вредно после таквог губитка, ни кућа ни скуп коњ.

Зашто је фармер Џон Бајро посетио породицу Гарогланијан? О чему разговара са ујаком Косровеом? Како се фармер осећа? Кога погађају његове речи? Какву реакцију то изазива у Араму? Какву у ујаку?

Фармер као да наслућује ко му је украо белца и зато одлази код Гарогланијана, али је добронамеран човек који не жели да се завади са пријатељима па покушава да све мирно реши. Он искрено и са тугом у гласу говори колико му је потребан коњ. Његове речи су нашле пут до Арамовог срца и он ће отрчати до Мурада да му исприча шта се догодило. Међутим, дечаци одлучују да и даље задрже коња. С друге стране, ујака је фармерова исповест раздражила и он га је својом виком и неразумевањем отерао.

Пажљиво прочитајте дијалог између Џона Бајроа и Мурада. Како се фармер опходи према дечацима? Како их назива? Шта тиме жели да постигне? Зашто им не каже да му врате коња када је јасно да га је препознао? Којим речима их је подстакао да донесу исправну одлуку?

Фармер дечаке назива „синови мојих пријатеља“. Приступа им добронамерно и пријатељски, покушава да их подстакне да сами учине праву ствар и врате коња. Посредно им је показао да је препознао свог белца, а помињујући им далеко чувено поштење породице Гарогланијан поново је пробудио њихову савест и помогао им да донесу исправну одлуку. Своју доброту, племенитост и разумевање доказао је речима: „Покварен човек би веровао више очима него срцу. Збогом, моји млади пријатељи.“

Дечаци враћају белца већ сутрадан. Зашто је фармер свратио у кућу ујака Косрове? Како је ујак реаговао овај пут?

Фармер је свратио да покаже да није љут и да се захвали дечацима на дискретан начин, похваливши се Арамовој мајци да је коњ јачи и живљи него што је икад био. Ујак је својом реакцијом показао да је и сам негде наслућивао како ће се све разрешити на крају: „Тихо, човече, тихо. Твој коњ је враћен, не обраћај пажњу на то.“

Одредите књижевни род и врсту којој припада ово дело. Које облике казивања препознајете? Ко је наратор?

Наратор је одрастао човек Арам који се сећа догађаја који се збио када је имао девет година. Облици казивања су наратија, дескрипција (портрет), дијалог.

Ток часа

Завршни део часа (10 минута)

Питања за дискусију међу ученицима:

Да ли су дечаци крађом изневерили поштење своје породице?

Да ли би ове дечаке назвао лоповима?

Колико су њихове кривице подједнаке?

Да ли су дечаци свесни да раде нешто погрешно?

Којим својим поступцима су показали да су потомци по поштењу надалеко чувене породице Гарогланијан?

Сваки ученик треба да образложи свој одговор.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ВИЛИЈАМ САРОЈАН, „ЛЕТО ЛЕПОГ БЕЛЦА“

тема: крађа коња и морална дилема Арама и Мурада

наратор: одрастао дечак Арам

књижевни род: епика

књижевна врста: роман

облици казивања: наратив, дијалог, дескрипција (портрет)

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 12

Област: Језичка култура (усмено изражавање)

Наставна јединица: **Хронолошко и ретроспективно причање. Говорна вежба: Испричаћу вам шта ми се догодило** (Граматика 6, *Дар речи*, стр. 180–183).

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: причање са коришћењем елемената композиционе форме (увод, ток радње, градација, место и обим кулминације у излагању, завршетак); причање о догађајима и доживљајима са коришћењем елемената композиционе форме – по самостално сачињеном плану; вежбање у хронолошком и ретроспективном причању; оспособљавати ученике за самостално, целовито и садржајно причање на задату тему и подићи ниво културе усменог изражавања.

Васпитни циљеви: пробудити љубав према лепом говору и култури усменог изражавања, истаћи важност правилне употребе језика.

Функционални циљеви: примењивати стечена знања из језика и књижевности, подстицати ученичку креативност, обогатити речник.

Образовни стандарди: CJ.1.2.2; CJ.1.2.3; CJ. 1.2.5; CJ. 2.2.1; CJ. 2.2.4; CJ. 2.2.5.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ћећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматику за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученике на претходном часу обавестити о теми за наредни час да би се припремили за говорну вежбу.

Ток часа

Уводни део часа (10 минута)

Током обраде наставних јединица из књижевности ученицима се саветује да речи, делове реченица или целе реченице записују у Дневник читања. На часовима говорне културе ученици их могу користити као помоћ при изради плана говорне вежбе.

Наставник обавештава ученике о говорној вежби. Тема је: *Испричаћу вам шта ми се догодило*. Ученици ће имати десетак минута да размисле о томе како ће одговорити на задату тему. Ученицима се саветује да направе план излагања. План би требало сачинити тако да буде од помоћи при излагању као подсетник. Сачињавање подсетника временом би требало да постане стална навика. На тај начин би ученици унапред смислили композицију излагања и изабрали важне појединости, што би обезбедило сигурност и селективност у казивању и допринело стицању говорне културе. Скреће им се пажња на избор речи, сликовитост казивања, приповедни слој, употребу стилских фигура, формирање реченица. Такође им се скреће пажња да је дикција веома важан фактор, као и гест и мимика, којима би убедљиво дочарали своје приповедање. План излагања би требало да обухвати хронолошки след догађаја, али и ретроспективни.

Ученицима објаснити да приповедање може да тече као хронолошко (приповедање по реду) или као ретроспективно (приповедање од садашњости према прошлости). Важно је нагласити да није свако сећање на догађај из прошлости ретроспективно приповедање. Ретроспективно приповедање почиње када неки догађај из садашњости подстакне сећање. На тај начин се појачава мотивација јунака и утиче на карактеризацију лика.

Главни део часа (25 минута)

Први део главног дела часа

Ученици се самостално јављају да говоре о задатој теми. Веома је важно да наставник пажљиво слуша и бележи сугестије. Ученика не прекидати док прича. Након тога, ученици коментаришу какав су утисак стекли о излагању свога друга. Наставник поставља питања.

Какав је почетак причања? Како је развијена фабула? Какав је завршетак? Има ли прича ефектан почетак и крај, што јесте циљ причања? Која је поента таквог приповедања? После саслушаних ученичких коментара и одговора на постављена питања, наставник коментарише евентуалне грешке и даје одређене сугестије.

Други део главног дела часа

Ученици приступају изради вежбања у уџбенику Граматика 6, *Дар речи*, стр. 180–183.

Завршни део часа (10 минута)

Изводе се закључци о приповедању. Ученички жири бира најуспешније хронолошко и ретроспективно приповедање. Атмосфера би требало да је сарадничка и пријатељска.

Након проглашења најуспешнијег приповедања, ученици приступају вежбању у *Граматистици 6, Дар речи*.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Урадити задатке у *Радној свесци*, стр. 144–145.

Подела задатака за истраживачко читање романа *Зов дивљине* Џека Лондона или *Кроз пустињу и прашуму* Хенрика Сјенкјевича.

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 13

Област: Језик (граматика)

Наставна јединица: **Грађење речи. Подела речи по настанку: просте, изведене и сложене речи. Породица речи. Корен речи.**

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, језичка култура, правопис

Образовни циљеви: проширити знање ученика о речима српског језика; упознати ученике са појмом творбе (грађења) речи; појмовно и термилошко богаћење речника ученика (просте, изведене, сложене речи; породица речи; корен речи).

Васпитни циљеви: развијати код ученика љубав према српском језику; неговати културу изражавања; истицати значај богаћења речничког фонда.

Функционални циљеви: развијати код ученика способност за аналитичко посматрање и размишљање о речима и њиховом постанку; развијати способност размишљања по аналогији; оспособити ученике за разликовање простих, изведених и сложених речи; оспособити ученике за уочавање корена речи и за разумевање појма *породица речи*.

Образовни стандарди: СЈ. 1.3.5; СЈ. 2.3.4.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматики српског језика за средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
2. Рајна Драгићевић, *Творба речи у настави српског језика*, Књижевност и језик LII, 3–4, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2005.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ћећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици треба да се подсети деklinације и наставка за облик.

Ток часа

Уводни део часа (5 минута)

Наставник уводи ученике у нову тему: у сваком језику постоји мноштво речи које су постале од једне исте речи (наставник може започети низ: *соба, собица...*, а ученици настављају: *собичак, собни, собарица, предсобље*). Оне имају заједничко полазно значење, али свака има и своје посебно (ученици објашњавају значење сваке од ових речи). У језику стално настају нове речи, од неких речи које већ постоје, на различите начине.

Главни део часа (35 минута)

Наставник записује на табли наслов наставне јединице, реч *соба* и речи које су постале од ње. На том примеру (као и на примерима речи *цвети, лек, зуб* и *црн* – из уџбеника *Дар речи*, стр. 8 и 9), ученици уочавају шта је овим речима заједничко, а по чему се разликују: унутар наведених група, осим што имају исто почетно значење, све речи имају у свом саставу неке исте гласове, а разликују се по појединим гласовима који се налазе на крају или пак на почетку речи. Наставник може дати још примера (парова речи) ради бољег уочавања појаве, подстичући ученике да увиде од колико се речи састоје наведене речи: *дан – рођендан, њравићи – њојравићи, кућа – кућица, зид – зидни*. Ученици уочавају да су неке од наведених речи састављене само од једне, а неке од две речи, као и да се поједине речи разликују од свог пара по томе што су им додати извесни наставци.

Речи које нису састављене од других речи, тј. које се састоје од једне речи и које немају никаквих додатака који би могли да им промене значење називају се просте речи. Примери простих речи су: *око, зуб, дан, леј, нов, рука...* Ове речи су углавном кратке. Оне чине основни и најстарији фонд речи. Знатно већи број речи настао је од других речи, на различите начине. Овакве речи једним именом се називају творенице (од гл. творити – стварати). У творенице спадају сложене и изведене речи. Сложене речи (или сложенице) састављене су од две речи. Оне настају спајањем две речи у једну нову реч. (Наставник наводи неколико примера: *светилољав, висидбаба, рукомеш*; ученици потом дају своје примере.) Изведене речи (или изведенице) настају додавањем наставака на већ постојеће речи. Ти наставци не могу да стоје самостално, као посебне речи. (Наставник наводи неколико примера: *сточић, ђекар, ђекарка*; ученици такође наводе примере.) Дакле, речи се према постанку деле на просте речи и творенице, а у творенице спадају изведене и сложене речи. Ученици записују дефиниције у свеске.

Процес настанка нових речи назива се грађење или творба речи. Све изведене и сложене речи, заједно са простом речи од које су настале, чине породицу речи (назив породица речи дат је управо зато што све ове речи имају нешто заједничко, као код људи или животиња, нпр. породица мачака). Наставник затим упућује ученике да издвоје део који је заједнички свим речима наведеним на почетку часа (које су настале од речи *соба*). Ученици уочавају да је то скуп гласова *соб-*. Корен речи је најмањи заједнички део свих речи једне породице који их повезује по значењу. На примерима из уџбеника *Дар речи* (стр. 12), наставник истиче да се корен речи некада може подударити са простом речи од које је настала породица речи (тј. има исти гласовни склоп – реч *зид* или нпр. *зуб*), а некад не. Ученици затим решавају задатке из уџбеника *Дар речи*, стр. 14.

Завршни део часа (5 минута)

Обнављање – ученици одговарају на питања: Како се речи деле према настанку? Које речи називамо простим речима? Шта су творенице?

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 14

Област: Језик (граматика)

Наставна јединица: Начин грађења речи: извођење. Суфикси – разликовање суфикса од граматичких наставка; творбена основа; корен речи. Примери изведених именица, придева и глагола (*јевач, школски, школоваши се*). Разликовање суфикса од граматичких наставка.

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монолошка, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, правопис

Образовни циљеви: проширити знање ученика о речима српског језика; проширити знање ученика о творби речи; упознати ученике са извођењем као начином грађења речи; појмовно и термилошко богаћење речника ученика (суфикс, мотивисане и немотивисане речи).

Васпитни циљеви: истичати значај богаћења речничког фонда.

Функционални циљеви: развијати код ученика способност за аналитичко посматрање и размишљање о речима и њиховом постанку.

Образовни стандарди: СЈ. 1.3.5; СЈ. 2.3.4.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматики српског језика за средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
2. Рајна Драгићевић, „Творба речи у настави српског језика“, *Књижевност и језик* LII, 3–4, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2005.
3. Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2008.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ћећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици треба да обнове знање о граматичкој основи и граматичким наставцима или наставцима за облик, као и о корену и врстама речи по постанку.

Уводни део часа (5 минута)

Наставник поставља ученицима питања: Како се речи деле према постанку? Које речи називамо простим речима? Које речи спадају у творенице? Како настају изведене речи? А сложене? Шта је корен речи? Које речи чине породицу речи? Затим ученици наводе примере породица речи које је требало да ураде као домаћи задатак.

Главни део часа (35 минута)

Наставник поставља ученицима задатак да уоче како су настале наведене нове од речи *зиг* и *кућа*: *зиг* – *зигар*, *зидић*, *зигаши*, *зигарски*; *кућа* – *кућица*, *кућерак*, *кућни*. (Ученици запајају да нове речи нису настале спајањем наведених простих речи са неком другом речи, већ додавањем различитих наставка.) Наставци који се додају на корен просте речи (иза њега) да би се добила нова реч називају се суфикси. Суфикси не могу да се јаве као самосталне речи, већ само у склопу неке речи. Зато при обележавању суфикса увек испред њих пишемо цртицу, како би се знало да нису самосталне речи. Суфикси су творбени наставци јер се помоћу њих граде нове речи и не треба их мешати са наставцима за облик. Наставник поставља ученицима питање шта су наставци за облик и по чему се разликују од суфикса. Очекује се да ученици кажу да се наставцима за облик не мења значење, већ само облик неке речи, на пример падеж, број, род. Наставник ово илуструје примерима: именица *вукови* је проста реч, као и реч *вук*, иако је овај први облик знатно дужи, јер је у питању само множина исте именице и реч није променила значење, за разлику од придева *вучји*, који је настао од исте именице, додавањем суфикса, чиме је реч променила значење.

За ново значење које суфикси уносе у коренске речи као пример наставник може навести неколико речи које су настале додавањем истог суфикса, а ученици треба да уоче који је наставак у питању и које значење уноси: 1. *кућица*, *књижица*, *ручица*, *ножица* (ученици уочавају да је суфикс *-ица* унео значење нечег малог); 2. *зигар*, *лекар*, *шћолар*, *рибар* (суфикс *-ар* је унео значење вршиоца неке радње, тј. особе мушког пола која обавља неки посао). Ученици решавају задатке на стр. 17, 18, 19 и 20 у уџбенику *Дар речи*. Ученици не треба да уче наведене суфиксе напамет (стр. 17 и 18), већ само да уочавају које значење уносе у речи којима се додају и колико много речи настаје на овај начин. Ученици треба да схвате да је ово готово неисцрпан начин настајања нових речи, јер се додавањем већ постојећих наставка добијају нове речи за неке појаве које до тада нису имале назив: нпр. по угледу на реч *олимпијада* – *ролеријада*, *роштиљијада*, *тишаријада*.

Поједине речи настају додавањем суфикса на речи које су већ изведене помоћу неког другог суфикса. Таква је реч *зигарски*. Како је она настала? (Очекује се да ученици уоче да је настала додавањем суфикса *-ски* на изведену реч *зигар*.) Одредите корен ове речи. (*Зиг*.) Дакле – основа на коју се додаје суфикс може бити коренска (нпр. *зигар*, где се суфикс *-ар* додаје директно на корен) или граматичка (изведена) основа (нпр. *зигарски*, где се суфикс *-ски* додаје на граматичку основу *зигар-*).

Наставник поставља питање како се називају речи које се граде на овај начин, тј. додавањем наставка на корен речи. Ученици записују дефиницију која је допуњена у односу на ону дату на претходном часу: Изведене речи или изведенице су речи које су настале извођењем од других речи, уз помоћ суфикса. Овакав начин добијања нових речи назива се извођење. Пошто се у изведене речи прелива значење основне – коренске речи, оне су мотивисане, а наставци – суфикси дају им нова, другачија значења у односу на коренску реч.

Наставник затим поставља питања која ће повезати обрађену наставну јединицу са знањем ученика из области правописа: Наведите примере присвојних придева који су изведени

Ток часа

помоћу суфикса *-ски*. Како се пишу присвојни придеви, изведени од властитих именица, који се завршавају на *-ски*, *-чки* и *-шки*? (Малим почетним словом: београдски, вршачки, њујоршки; изузетак – кад се налазе у оквиру неког географског назива, односно назива неке установе или организације: Руска православна црква, Бачка Топола, Вршачки виногради.)

Завршни део часа (5 минута)

Обнављање наученог: ученици одговарају на питања наставника како настају изведене речи, шта је суфикс и по чему се разликује од наставака за облик, шта је извођење као начин творбе речи.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: *Радна свеска* на стр. 107–108 (задаци 1–6). Такође, ученици треба да запишу што више сложеница, тј. речи које су настале од две речи.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ИЗВОЂЕЊЕ

- зид – зидар, зидић, зидати, зидарски; кућа – кућица, кућерак, кућни
- суфикс – творбени наставак који се додаје на корен просте речи или на већ изведену реч
- изведене речи или изведенице – речи које су настале извођењем од других речи, уз помоћ суфикса
- извођење – начин творбе речи помоћу суфикса
- мотивисане речи – речи у које се прелива значење основне, коренске речи

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 15

Област: Језик (граматика)

Наставна јединица: **Начин грађења речи: слагање. Сложенице, примери сложених речи насталих срastaњем двеју или више речи, односно њихових творбених основа; просто срastaње и срastaње са спојним вокалом (Бео/траг, ђар/о/брод). Префикси; примери именица, придева и глагола насталих префиксацијом (ђраунук, ђревелик, научиџи).**

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, монологска, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, језичка култура, правопис

Образовни циљеви: проширити знање ученика о речима српског језика; проширити знање ученика о творби речи; упознати ученике са слагањем као начином грађења речи; појмовно и терминолошко богађење речника ученика (префикс, спојни вокал).

Васпитни циљеви: развијати код ученика љубав према српском језику; неговати културу изражавања; истицати значај богађења речничког фонда.

Функционални циљеви: развијати код ученика способност за аналитичко посматрање и размишљање о речима и њиховом постанку; развијати способност размишљања по аналогији; оспособити ученике за разликовање простих, изведених и сложених речи; оспособити ученике за уочавање префикса и спојних вокала.

Образовни стандарди: СЈ. 1.3.5; СЈ. 2.3.4.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српског језика за средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
2. Рајна Драгићевић, „Творба речи у настави српског језика“, *Књижевност и језик* LII, 3–4, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2005.
3. Божо Ђорић, *Творба именица у српском језику*, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2008.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез-Иљукић, *Дар речи*, Граматика за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ђећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Ученици за час треба да се припреме тако што ће записати што више речи насталих од две речи, тј. што више сложеница.

Уводни део часа (7 минута)

Помоћу питања које наставник поставља, ученици се подсећају обрађеног градива и припремају за проширивање знања о творби речи: Шта је грађење или творба речи? Како се речи деле према настанку? Које речи називамо простим? Шта су изведенице? Шта су суфикси? По чему се суфикси разликују од наставака за облик? Како се назива начин грађења речи на који настају изведенице? Шта су сложене речи (сложенице)? Ученици затим читају сложене речи које су записали.

Главни део часа (34 минута)

Наставник записује на табли неколико сложеница које су ученици навели. На пример: рођендан, сунцокрет, неуморан, рукомет, велеград, највећи, поправити. На примерима ових речи и речи које су наведене у уџбенику ученици уочавају саставне делове речи. Поједине сложенице су састављене од целих речи које су само спојене, неке су састављене од корена речи или основе, а између појединих спојених речи налази се самогласник (најчешће *о*). Ученици записују у свеске дефиницију: Сложене речи (сложенице) су речи које су састављене од две речи или основе. Сложенице настају начином творбе који се назива слагање (две речи срastaју, спајају се у једну реч) и то на два начина: простим, једноставним спајањем, када се две речи само споје у једну (*рођендан*, *висибaдa*, *двaдeceт*) и спајањем две речи или основе у једну реч, али између њих је тзв. спојни вокал – најчешће *о*, а ређе *е* (*сунцокрeт*, *рукоме*, *велегpaд*).

Наставник затим поставља ученицима питање како су настали глаголи *поправити*, *направити*, *исправити*. Ученици уочавају да су настали од истог глагола – *правити*, додавањем наставака (који су заправо као врста речи предлози) испред датог глагола. Наставник напомиње да се овакав наставак назива префикс. Ученици записују у свеске: Сложене речи могу настати и спајањем префикса са неком речи. Префикс је наставак који увек долази испред неке речи и мења њено значење (при писању се иза префикса ставља цртица, како би се обележило да је то наставак). Префикси су најчешће као врста речи предлози (мада неке од њих данас не препознајемо као самосталне речи: *раз-*, *про-*, *пре-*). У префиксе спадају и речце *не* и *нај*. Ученици треба да наведу што више примера сложеница које су настале на овај начин (на пример: *нечовек*, *недело*, *нерад*, *немар*, *најдражи*, *најбоље*), а затим решавају задатке на стр. 23 и 24 у уџбенику *Дар речи*.

Вежбање се може проширити и на следеће примере:

1. Подвуците префиксе у наведеним речима: преплавити, несрећан, најчистији, омален, измислити, допливати, заћутати.
2. Из следећег низа издвојте сложенице: пароброд, дрвце, Дрвенград, дрвен, бродити, пријатељски, непријатељ, једноставнији, најједноставнији.
3. Из следећег низа издвојте творенице: прослава, славље, слава, слављеник, славни, славе, преслава, Светислав.

Завршни део часа (4 минута)

Обнављање: Шта су сложенице? На која два начина могу настати сложене речи? Шта је префикс? Како се обележава? Које врсте речи се најчешће јављају као префикси? Како се назива начин настајања сложених речи?

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 16

Област: Књижевност

Наставна јединица: **Наставно проучавање одломка из авантуристичког романа *Зов дивљине* Џека Лондона** (*Чишанка 6, Уметност речи*, стр. 29–33)

Врста часа: обрада градива

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалoшка, текстуална

Наставна средства: Дневник прочитаних књига, текст из *Чишанке 6, Уметност речи*, роман Џека Лондона *Зов дивљине*

Образовни циљеви: упознати ученике са стваралаштвом Џека Лондона; оспособити ученике за читање, доживљавање и тумачење текста; уочити одлике авантуристичког романа.

Васпитни циљеви: поступно и систематско оспособљавање ученика за логично схватање и процењивање прочитаног текста.

Функционални циљеви: оспособљавање ученика за решавање проблемских задатака.

Образовни стандарди: CJ. 1.4.1; CJ. 1.4.2; CJ. 1.4.5; CJ. 1.4.6; CJ. 1.4.7; CJ. 1.4.8; CJ. 1.4.9; CJ. 2.4.5; CJ. 2.4.6; CJ. 2.4.7; CJ. 3.4.1; CJ. 3.4.2; CJ.3.4.4; CJ. 3.4.6; CJ. 3.4.7.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.
2. Иво Тартаља, *Теорија књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1998.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Џек Лондон, *Зов дивљине*, Земун, ЈРЈ, 2006.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Пронађите на интернету податке о животу и делу Џека Лондона. Прочитајте роман *Зов дивљине* Џека Лондона. Заједно са друговима из одељења направите географску карту и уцртајте кретање главног јунака романа. Повежите место са радњом и на тај начин скицирајте композицију дела. Обратите пажњу на то како се развија лик главног јунака, пса Бека. Препишите у Дневник прочитаних књига опис Бековог физичког изгледа. На који начин се Беков физички изглед мењао и у којим ситуацијама му је његова снажна физичка грађа помогла? Пратите како се Бек сналази у различитим ситуацијама и бележите које карактерне особине при том испољава. Уочите како се Бек односи према осталим псима, а како према људима. На који начин успева да се наметне групи паса? Ко је његов главни противник међу псима и како је представљен? На који начин је описано пријатељство између Бека и Џона Торнтона? У којим ситуацијама је Бек доказао своју љубав и оданост Џону Торнтону? Прикажите ликове Чарлса и Мерцедес кроз њихов однос према псима. Објасните наслов романа. Пратите како се у Беку буди „глас дивљине“. Шта тај глас представља? Обратите пажњу на приповедање. У ком лицу је дело исприповедано? Из чије перспективе су догађаји представљени? Шта је таквим поступком писац постигао?

Уводни део часа (10 минута)

– Психолошка припрема ученика: Разговор о односу ученика према животињама. Тумачење изреке да је пас човеков најбољи пријатељ. Ученици наводе своје примере несвакидашњег пријатељства између људи и паса.

– Записивање теме.

– Један ученик износи основне податке о животу и раду Џека Лондона, а остали га допуњују.

Џек Лондон (1876–1916), северноамерички приповедач чије је право име Џон Грифит. Један од најчитанијих писаца у првој половини XX века. Рођен је као ванбрачни син писца и астролога В. Х. Ченија, који га никада није признао. Веома рано је почео сам да обезбеђује животну егзистенцију, променивши при том читав низ занимања: био је разносач леда, продавац новина, морнар, ложац у електричној централи, фабрички радник, копач злата, новинар и ратни дописник са фронта у руско–јапанском рату. Борећи се од детињства за најелементарније услове опстанка, Лондон није имао могућности да се редовно и систематски образује. Али и као самоук брзо је схватао токове живота и законитости друштва коме је припадао. Лондоново стваралачко интересовање је веома разноврсно. Приказао је живот америчке сиротиње из времена страшних економских криза, радо је писао о скитницама и њиховим потуцањима по непрегледним просторима Америке, али је његов најинспиративнији мотив био – проблем „одржања најспособнијег“. Стварао је специфичне ликове који испољавају необичну моралну и телесну снагу у суровој борби за живот и са животом. Велику популарност донели су му романи о животињама у којима је такође илустровао своју теорију о „одржању најјачег“. Иза себе је оставио обимно дело. Лондонова најзначајнија дела су: „Кћи снега“, „Зов дивљине“, „Људи са дна“, „Морски вук“, „Бели очњак“, „Пре Адама“, „Гвоздена пета“, „Мартин Идн“, „Син сунца“, „Месечева долина“, „Син вука“, „Деца мрза“, „Приче са Јужних мора“, „Корњаче са Тасманије“ итд.

Главни део часа (30 минута)

– Разговор о утисцима које је роман оставио на ученике.

– Ученици издвајају најзанимљивије делове романа.

– Анализа дела:

Уз помоћ географске карте на којој је уцртано кретање главног јунака романа, ученици сажето износе композицију дела. Закључујемо да се роман састоји од низа авантура кроз које пролази пас Бек, те стога *Зов дивљине* спада у авантуристичке романи.

Пустоловни (авантуристички) роман приказује узбудљиве, несвакидашње догађаје на занимљив начин. Јунаци су склони авантурама, воле да истражују непознате крајеве, суочавају се с многобројним препрекама и успешно их савлађују.

Након скицирања композиције дела, анализирају се ликови и њихови међусобни односи. Ученици одговарају на следећа питања:

Ко је главни јунак романа *Зов дивљине*? Како је у роману описан Беков физички изглед? У којим све ситуацијама му је његова изузетна физичка снага помогла да савлада животне препреке? Прати трансформисање Бековог лика од добродушног кућног љубимца до дивље звери. Које особине је Бек од самог почетка поседовао и како су му оне помогле у тешким ситуацијама? Које особине је Бек касније стекао? На које се све начине испољава Бекова самосталност? А способност да брзо учи? У којим ситуацијама је био пожртвован и неустрашив? Како се Бек понаша према осталим псима? Са којим од њих долази у сукоб и зашто? На који начин је успео да постане вођа запреге? Које особине су му у томе помогле? Како се Бек односи према људима? На који начин је Џон Торнтон задобио Бекову љубав?

Како Бек испољава своју љубав према Џону? У којим ситуацијама? Истакни примере Бекове оданости и пожртвованости. Које Бекове особине не одобраваш? Образложи.

Главни јунак романа *Зов дивљине* је пас Бек. То је мешанац бернардинца и овчарског пса, крупан пас снажних мишића. Захваљујући својој физичкој снази, Бек је успешно успео да се прилагоди суровим условима живота, да се наметне осталим псима, а након Торнтове смрти, постаје вођа вучјег чопора. Његов карактер се развија, и Бек се од кућног љубимца трансформише у дивљу звер. Самосталност и способност брзог учења пратили су га од почетка романа. Захваљујући тим особинама Бек се успешно сналази у тешким животним ситуацијама (учи да се не треба супротстављати човеку са тојагом, како ноћу да се заштити од велике хладноће, како да се прехрани, како да се усагласи са осталим псима у запрези итд.). Сурови животни услови развили су у Беку спретност и лукавост, али су га љубав и пријатељство које је осећао према Џону Торнтону гонили на невероватну храброст и пожртвованост. Захваљујући тој безграничној љубави, Бек прескаче провалију, брани Џона у кафанској тучи, спасава му живот из побеснеле водене матице, покреће саоне са теретом од хиљаду фунти итд. И док је у свету људи успео да стекне право пријатеља, у псећем свету то му није полазило за руком. Његов однос према псима је најчешће уздржан. Рођени лидер, он долази у сукоб са Шпицом, вођом запреге, штитећи псе које Шпиц због грешака кажњава. Бекова побуна уноси пометњу међу псима и општу непослушност. До коначног обрачуна је дошло у ноћи хајке на поларног зеца, када након дуге борбе Бек коначно побеђује Шпица. У томе му је помогла његова упорност и досетљивост више него снага. Та ноћ у Беку буди крволочне нагоне, који га претварају у сурову звер. Овај нагон за крвљу кулминираће на крају романа, када убија Индијанце (Јихате), светећи се за Џонову смрт. Тим чином, Бек се претвара у дивљу звер, која ће постати вођа вучјег чопора.

Скицирајте лик Џона Торнтона и на примерима из текста покажите његове особине. Прикажите ликове Чарлса и Мерцедес кроз њихов однос према псима? Које њихове поступке не одобравате? Образложите.

Након детаљне анализе ликова, објашњава се значење наслова романа:

Шта у роману представља „зов (глас) дивљине“? Пратите како се у роману тај глас буди? Када га је Бек први пут „чуо“? На које све начине се тај глас испољава? Како је буђење „гласа дивљине“ повезано са трансформацијом Бековог лика? Објаснити на конкретним примерима из дела.

Потом следи стилска анализа дела:

У ком лицу је исприповедан роман? Из чије перспективе су често догађаји представљени? Шта писац таквим приповедањем постиже? Пратећи одломак из читанке објасните на који начин се постиже динамичност приповедања.

Роман је исприповедан у трећем лицу (наратор приповеда о догађајима у којима није учествовао или жели да буде објективан посматрач док приповеда). Многи догађаји су представљени из перспективе самих јунака. Нпр., поново су му привезали конопац и пустили га, и он је поново запливао, али овога пута право ка матици. Једном се преварио у рачуну, али неће направити исту погрешку и по други пут. Подвучена реченица открива размишљања самог јунака. Из Бекове перспективе долази и део романа у коме је описано како он лежи поред ватре и замишља свог дивљег претка. На овај начин писац успешно представља и догађаје и унутрашњи свет својих јунака. Захваљујући томе ми их видимо „и споља и изнутра“. Динамичност приповедања Лондон је постигао најпре бирајући најзначајније и најужбудљивије догађаје из живота главног јунака. Начин приповедања прати динамику догађаја. Узбудљиве сцене су описане једноставним и јасним реченицама без сувишног детаљисања.

На основу одломка из читанке објасните на који начин писац постиже сликовитост. Које стилске фигуре најчешће користи како би дочарао ликове и ситуације?

Ток часа

Сликовитост се постиже употребом епитета и поређења. Ликови су нарочито сликовито дочарани помоћу епитета. Нпр. Ниг, исто тако пријатељски расположен, иако је то мање показивао, био је огроман црни пас, упола огар а упола хрт, са очима које су се смешкале, бескрајно доброћудан. Помоћу поређења писац сликовито представља:

- догађаје: нпр. опис Бековог опорављања и његовог односа са Скитом: и као што мачка умива своје мачиће, тако је и она лизала и чистила Бекове ране; или опис спасавања Џека Торнтона из водене матице: Ханс је одмах повукао конопац, као да је Бек чун (...) Торнтон га је видео како долази, и, чим је Бек ударио о њ као маљ, са свом снагом водене струје иза себе, он је пружио руке и обема је загрлио његов кудрави врат;
- ликове: нпр. лик Џека Торнтона: Други људи су се старали о својим псима из осећања дужности и пословне нужде; он се старао о својима као да су му рођена деца, зато што није могао другачије.
- пејзаж: нпр. опис снаге водене бујице из које Бек покушава да спасе Џека Торнтона: Одоздо је допирало кобно урлање: дивља бујица постајала је још дивљија и разбијала се у млазеве и водени прах, пробијајући се кроза стење као кроза зупце неког огромног чешља.

Завршни део часа (5 минута)

– Ученици издвајају најзначајније поруке романа.

Љубав и пријатељство дају смисао животу. Љубав нам даје крила. Помоћу упорности човек савладава и најтеже животне ситуације...

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Прочитајте одломак из романа *Кроз пустињу и прашуму* Хенрика Сјенкјевича и одговорите на питања у *Радној свесци* на стр. 28–30.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ЏЕК ЛОНДОН, „ЗОВ ДИВЉИНЕ“ (1876–1916)

- Авантуристички (пустоловни) роман
- Низ догађаја који прате живот главног јунака Бека
- Буђење Бекових инстинката
- Приповедање у трећем лицу, често дато из перспективе главног јунака
- Стилске фигуре: епитети, поређење...

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 17

Област: Вештина читања и разумевања прочитаног

Наставна јединица: **Разговор о књизи по избору ученика. Допунски избор: Зов дивљине Џека Лондона, Кроз пустињу и прашуму Хенрика Сјенкјевича или Пустолов В. Андрића. Препричавање са истицањем карактеристика лика у књижевном тексту.**

Врста часа: обнављање

Облик рада: фронтални

Наставне методе: дијалогска, текстуална

Наставна средства: текст из *Радне свеске*

Корелација: географија

Образовни циљеви: ученици се упознају са одломком из романа Кроз пустињу и прашуму Хенрика Сјенкјевича, с намером да се заинтересују за роман у целини и за друга дела овог писца; предочава се композиција, ликови и уметнички аспекти одломка; уочавају се одлике авантуристичког романа.

Васпитни циљеви: код ученика се развија љубав према књижевности и уметности уопште; оспособљавају се за логично схватање и процењивање прочитаног текста.

Функционални циљеви: ученици се оспособљавају да своја запажања и доживљаје илуструју текстом и да решавају проблемске задатке.

Образовни стандарди: СЈ. 1.4.1; СЈ. 1.4.2; СЈ. 1.4.5; СЈ. 1.4.6; СЈ. 1.4.7; СЈ. 1.4.8; СЈ. 1.4.9; СЈ. 2.4.5; СЈ. 2.4.6; СЈ. 2.4.7; СЈ. 2.4.8; СЈ. 3.4.1; СЈ. 3.4.2; СЈ. 3.4.4; СЈ. 3.4.6; СЈ. 3.4.7.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.
2. Иво Тартаља, *Теорија књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1998.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Хенрик Сјенкјевич, *Кроз пустињу и прашуму*, Рад, Београд, 1986.
2. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.
3. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдић, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Пронађите на интернету податке о животу и делу Хенрика Сјенкјевича и припремите се да их изложите на часу. Прочитајте одломак романа *Кроз пустињу и прашуму* и припремите се да искажете своје утиске. Насловите одломак тако да сажето прикаже његов садржај. Одредите место дешавања радње. Пронађите га на географској карти. Сазнајте из уџбеника географије о условима живота и карактеристикама тог места. Одредите јунаке приче. Пратите њихова размишљања, осећања и поступке. Шта на основу тога сазнајете о јунацима. Запазите шта је необично у њиховом путовању. У ком лицу је одломак исприповедан? Какав је приповедач? Докажите на примерима. Подвуците најсликовитија места у тексту. Којим стилским поступцима је писац постигао сликовитост? Подсетите се одлика авантуристичког романа и на примерима из текста докажите да роман *Кроз пустињу и прашуму* припада овом жанру.

Ток часа

Уводни део часа (10 минута)

- Психолошка припрема ученика: Разговор о омиљеном авантуристичком роману. Истицање његових основних одлика.
- Авантуристички (пустоловни) роман приказује узбудљиве, несвакидашње догађаје на занимљив начин. Јунаци су склони авантурама, воле да истражују непознате крајеве, суочавају се с многобројним препрекама и успешно их савлађују.
- Записивање теме.
- Један ученик износи основне податке о животу и раду Хенрика Сјенкјевича, а остали га допуњују.

Хенрик Сјенкјевич (1846–1916), романописац, приповедач и путописац. Рођен је у северној Пољској, у добростојећој породици. Школовао се на Варшавском универзитету, где је студирао права и медицину, али се већ после прве године студија пребацио на историју и књижевност. Још као студент писао је колумну за локалне новине. Путовао је по Америци, где је писао путописе које је у форми писма објављивао у пољској „Газети“. Након повратка у Варшаву постаје уредник новина „Слово“, у којима објављује своје прве приче. Инспирисан Валтером Скотом и француским историјским романом, отпочиње рад на трилогији историјских романа: *Ојњем и мачем*, *Пошой* и *Пан Вологјовски*. Светску славу му је донео роман *Quo Vadis?*. То је роман о прогону хришћана у Риму, у I веку, током владавине цара Нерона. То је један од првих екранизованих романа. Године 1905. добио је Нобелову награду за књижевност.

Главни део часа (25 минута)

- Интерпретативно читање одломка.
- Разговор о ученичким доживљајима текста: Какав утисак је на вас оставио текст? О чему сте размишљали док сте читали одломак?
- Насловљавање одломка.

Страх и туга отете деце која по ноћи на камили јуре пустињом.

- Анализа одломка:

Где се дешава радња одломка? Локализујте место дешавања радње на географској карти. Када се дешава радња одломка? Зашто?

Радња романа се дешава у пустињи Сахари, у близини реке Нил. Ученици показују на карти пустињу Сахару и реку Нил и подсећају се основних карактеристика пустиње (врста тла, температура, биљни и животињски свет). На основу првог пасуса („А за то време камиле су јуриле као вихор по песку блиставом од месечеве светлости. Спустила се дубока ноћ. Месец, испочетка велики као точак и црвен, побледео је и уздигао се високо.“) ученици закључују да се радња одломка дешава по ноћи, јер је то време када је могуће путовати пустињом. Такође, у ноћи је лакше умаћи потери и приметити траг.

Ко су главни јунаци романа? На основу чега то закључујеш? Шта на основу одломка сазнајемо о њима? У каквој ситуацији су се нашли? Како реагује Сташа, а како Нела у новонасталим околностима? Шта посебно узнемирава Нелу? О чему размишља Сташа? Шта га посебно мучи? Због чега се постидео? Како се он односи према Нели? Шта предузима како би себе и девојчицу избавио из опасне ситуације у којој су се нашли? Које особине притом испољава?

Главни јунаци романа су дечак Сташа и девојчица Нела. Они се налазе у средишту приказане радње. Њихова осећања, размишљања и поступци детаљно су приказани у тексту. Због начина на који се односи према Сташи (заштитнички) закључујемо да је Сташа старији од Неле и да је од почетка свестан ситуације у којој су се против своје воље нашли. Децу су отели

разбојници, који са њима, на камилама, јуре пустињом у непознатом правцу. Иако уплашен, Сташа је прибран и покушава да утеши и охрабри Нелу, која, од тренутка када сазна да су у опасности, почиње неутешно да плаче. Код Неле је од страха јача туга за оцем, због чега неутешно плаче. Сташу, поред туге и страха, мучи и стид због своје „давне хвалисавости (...) да нема такве ситуације у којој не би могао да се снађе“. Стидео се зато што је „сматрао себе за неког непобедивог јунака и био спреман да изазове цео свет“, а сада је схватио да је само „мали дечак с којим сваки може учинити шта хоће“. Он се бојао и отмичара, и пустиње, и тога што њега и Нелу може снаћи. Но без обзира на страх који га обузима, Сташа се према Нели понаша заштитнички, обећавајући јој да је никада неће оставити и да ће је увек бранити, „па макар по цену свога живота“. Такође је теши „да ће њихови очеви и сами поћи у потеру за њима и обавестиће све посаде дуж Нила“. Осим тога, Сташа је опрезан и брижан. Свестан опасности да у трку заспала девојчица може пасти са камиле и повредити се, он не само да је чврсто држи, већ је и конопом који је пронашао на седлу привезује за себе. Поред тога што је храбар и опрезан, Сташа је и предузимљив и сналажљив дечак, који размишља на који начин да себе и Нелу избави из ситуације у којој су се нашли. Он баца своје и Нелине рукавице, како би, оставивши траг, помогао потери да их лакше пронађе. Сташа је храбар и брижан дечак који у опасности не очајава, већ покушава да нађе начина како да помогне спасиоцима.

– Стилска анализа одломка:

Шта све овај одломак чини узбудљивим? У ком лицу је одломак исприповедан? Докажите на примеру. Какав је приповедач? Пронађите речи које сугеришу перспективу јунака. Шта је у одломку исприповедано објективно, а шта субјективно? На који начин такво приповедање доприноси узбудљивости дела?

Овај одломак чини узбудљивим најпре необична ситуација у којој су се нашли јунаци, а потом и само место и време дешавања радње (пустиња, ноћ). Такође, узбудљивост је постигнута и приказом осећања јунака и њиховог размишљања. Утиску узбудљивости доприноси и сам начин приповедања. Приповедач приказује битне догађаје, приказујући унутрашња преживљавања јунака. Роман је исприповедан у трећем лицу, али тако да приповедач има увид у унутрашњи свет својих јунака, њихове мисли, страхове и осећања. Због тога је то свезнајући приповедач. На основу речи које приповедач употребљава како би дочарао унутрашњи свет својих јунака, можемо закључити да је у тексту дата и перспектива јунака. Користећи реч „татица“, приповедач нас суптилно увлачи у унутрашњи свет девојчице Неле (Али кад је Нела сазнала да неће видети татицу и да јуре некуд далеко, у пустињу, поче дрхтати од страха и плакати.). То је реч којом девојчица ослвљава свог оца. Такође, дочаравајући дечакове стрепње, приповедач ће употребити показну заменицу за прво лице, која нам открива дечакову перспективу („Морао је сам пред собом признати да се просто боји – и ових људи, и ове пустиње, и тога што њега и Нелу може снаћи.“). Да је приповедање потпуно објективно, приповедач би употребио показну заменицу за друго лице (*ших људи*), која сугерише дистанцу између приповедача и јунака. Оваквим приповедањем се преноси и узбуђење самих јунака, чиме се повећава напетост у читаоцу.

Истакни најсликовитија места у тексту. Којим стилским поступцима је писац постигао сликовитост? Издвој што више стилских фигура и објасни њихову функцију у делу.

Посебном сликовитошћу се одликује почетак и крај одломка, којима је дочаран ноћни пејзаж у пустињи: „А за то време камиле су јуриле као вихор по песку блиставом од месечеве светлости. Спустила се дубока ноћ. Месец, испочетка велики као точак и црвен, побледео је и уздигао се високо. Удаљени пустињски брежуљци прекрише се сребрном паром као од муслина, која их не заклони сасвим него их претвори у нека светлећа привиђења. С времена на време допирало је тужно завијање шакала иза местимично расутог стења. (...) Али после

неког времена учинило му се да трк камиле постаје спорији, мада су сад летели по глатком и меком песку. У даљини су се назирали брежуљци, а у равници се почеше јављати ноћне обмане, обичне у пустињи. Месец је на небу светлео све блеђи, а пред њима се, међутим, јављали чудни, ружичасти облаци, који су, потпуно прозачни, изаткани само од месечине, милели ниско. Ко зна зашто су се они стварали и кретали се напред, као да их је гонио лак ветар. Сташа је видео како су бурниси Бедуина и камиле постајали ружичасти кад су ушли у тај осветљени простор, а онда цео караван обујми танана ружичаста светлост. Понекад су облаци добијали плавичасту боју и тако је било све до брежуљака. Код брежуљака камиле су још више успориле трчање. Около се сад видело стење које је штрчало из пешчаних купа или је било разбацано у дивљем нереду по наносима. Земљиште је постајало каменито. Прешли су неколико удубљења засејаних камењем, која су била налик на корита усахнутих река. Каткад су им препрежавали пут кланци које су морали обилазити. Животиње су почеле газити опрезно, пребирајући ногама, као у игри, између сувих и тврђих бокора, које су стварале јерихонске руже, којима су наноси и стене били обилно обрасли.“

На овај начин писац речима „осликава“ и гради уметнички свет романа, захваљујући чему можемо детаљно да га замислимо. Осликавајући тај свет, писац бира занимљиве и необичне детаље (блистави пустињски песак, пустињски брежуљци обавијени сребрном паром, необични ружичасти облаци од којих и сами Бедуини и камиле добијају ружичасту боју, оштро стење разбацано у неред, каменито тло, удубљења посута камењем). Да би што детаљније осликао пејзаж, писац користи многобројне епитете (по песку блиставом од месечеве светлости, сребрна пара, меки песак, чудни, ружичасти облаци итд.). Помоћу епитета, он конкретизује слику, истичући необичност пејзажа кроз који јунаци пролазе. У опису доминирају сребрна и ружичаста боја, које асоцирају на неживи, аветињски свет (побледели месец, сребрна пара, светлеће привиђење...), али и на крв (црвени месец, ружичаста светлост). На тај начин писац ствара језовиту и тајанствену атмосферу, која доприноси узбудљивости приче. Осим тога, како би необични пејзаж учинио ближим читаоцима и истакао његову лепоту, писац користи и бројна поређења (камиле су јуриле као вихор – чиме се дочарава необична брзина њиховог трка, али и опасност да неко од јунака падне и повреди се; уједно, тиме писац мотивише и Сташин поступак, када он уснулу Нелу привезује за себе конопцем; месец, испочетка велики као чак и црвен – на овај начин писац не само да истиче претећу величину месеца, већ и његов облик; упоредивши месец са точком, писац такође дочарава брзину којом јунаци јуре кроз ноћ; Прешли су неколико удубљења засејаних камењем, која су била налик на корита усахнутих река – упоредивши непознати предео (удубљења) са познатим (корита усахнутих река) писац нам помаже да замислимо непознати и необични предео, а уједно наговештава промену терена (од меког песка, преко каменитог земљишта, до изрованог каменитог тла), чиме се сугерише брзо удаљавање од места у ком су деца отета; Животиње су почеле газити опрезно, пребирајући ногама, као у игри – овим поређењем писац описује начин ходања камила, посредно указујући на њихов умор, али и на неприступачност терена у који су отета деца одведена, што ће отежати потери да их пронађе. Осим епитета и поређења, писац користи и персонификацију како би сабласни ноћни пејзаж оживео и учинио још језовитијим: „Месец је на небу светлео све блеђи, а пред њима се, међутим, јављали чудни, ружичасти облаци, који су, потпуно прозачни, изаткани само од месечине, милели ниско“ – чиме се облаци оживљавају, претварајући се у претеће сабласти; онда цео караван обујми танана ружичаста светлост – употребом глагола „обујмити“ већ довољно сабласна светлост се оживљава, склапајући се око јунака као окови; на тај начин писац не само да дочарава психолошко стање јунака, већ сликовито предочава опасност и безизлазност ситуације у којој су се деца наша.

Завршни део часа (10 минута)

Којој врсти романа припада овај текст? На основу чега то закључујете? Које су одлике пустоловног (авантуристичког) романа? Који још романи припадају овом жанру? Који вам се од њих највише свидео? Образложите.

Роман *Кроз пустињу и прашуму* представља пустоловни (авантуристички) роман, што можемо закључити на основу необичне и узбудљиве ситуације у којој су се јунаци нашли (отмица), као и најавом могуће потере која ће поћи за отмичарима, што радњу романа чини још узбудљивијом. Јунаци се крећу кроз непознате пределе, на шта упућује и сам наслов дела (*Кроз пустињу и прашуму*). У пустоловне романе спадају романи *Зов дивљине* Џека Лондона, *Робинзон Крусо* Данијела Дефоа итд.

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ

ХЕНРИК СЈЕНКЈЕВИЧ, „КРОЗ ПУСТИЊУ И ПРАШУМУ“

- Пустоловни роман
- Тема одломка: Страх и туга отете деце која по ноћи на камили јуре пустињом
- Место дешавања радње: пустиња Сахара
- Време дешавања радње: ноћ
- Главни јунаци: дечак Сташа (храбар, прибран, брижан, пажљив, опрезан, досетљив, сналажљив) и девојчица Нела (осећајна, плашљива)
- Приповедање у трећем лицу
- Свезнајући приповедач
- Перспектива јунака
- Стилске фигуре: епитети, поређење (компарација), персонификација

Запажања наставника: _____

Припрема за час

Час број: 18

Област: Језичка култура (писмено изражавање)

Наставна јединица: **Анализа домаћег задатка: Мој љубимац**

Врста часа: утврђивање градива

Облик рада: индивидуални

Наставне методе: дијалогска, метода самосталних ученичких радова, монологска, текст метода

Наставна средства: табла, креда, свеске ученика, План и програм рада

Корелација: језик, књижевност, језичка култура, уметност

Образовни циљеви: подстицати и неговати ученичку креативност кроз писмено изражавање; савладати технику израде писменог састава; посебно инсистирати на композицији писменог задатка, јасним, прецизним и смисленим реченицама, адекватном избору речи.

Васпитни циљеви: развијати љубав према језику и писменом изражавању; богаћење речника, језичког и стилског израза; инсистирати на важности познавања правописа и његовој адекватној примени, неговати естетска осећања; неговати машту и стваралачко мишљење; развијати хуман однос и љубав према животињама.

Функционални циљеви: примењивати стечена знања из области правописа и језичке културе, оспособљавати ученике за креативно и критичко мишљење, уочавање недостатака, као и истицање лепоте стила.

Образовни стандарди: CJ.1.2.2; CJ.1.2.3; CJ. 1.2.5; CJ. 2.2.4; CJ. 2.2.5.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
2. Павле Ивић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад, 2003.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, *Уметност речи*, Читанка за шести разред основне школе, Нови Логос, Београд, 2011.
2. Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Драгана Ћећез-Иљукић, Јелена Срдиф, *Радна свеска 6 уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за шести разред основне школе*, Нови Логос, Београд, 2011.
3. Наташа Станковић-Шошо, *Мали речник књижевних термина за основну школу*, Нови Логос, Београд, 2010.

Школа и разред: _____

Предметни наставник: _____

Датум и време одржавања часа: _____

Истраживачки задаци: Написати домаћи задатак на тему: *Мој љубимац*. Ученике обавестити да ће најуспешнији радови бити изложени на школском пану, па би било веома ефектно да понесу слике својих кућних љубимаца.

Ток часа

Уводни део часа (5 минута)

Наставник проверава и евидентира да ли су сви ученици написали домаћи задатак. Ученици се добровољно јављају да читају своје домаће задатке на тему *Мој љубимац*.

Главни део часа (30 минута)

Ученик чита свој рад, коментарише га и објашњава коју је идеју имао и да ли је успео у потпуности да одговори на задату тему.

План излагања:

Увод:

- Које животиње највише воли? Због чега?
- Које су најлепше? Које су животиње најкорисније за људе?

Разрада:

- Када су добили кућног љубимца? Да ли би волели да имају животињу? Због чега је немају?
- Како су добили? Од кога? Да ли су дуго убеђивали родитеље?
- Која је то врста животиње?
- Описати кућног љубимца. Ко се о њему брине?
- Опис неког занимљивог догађаја са љубимцем.

Закључак:

- Које емоције осећају према њему? Како се понаша он према њима?
- Однос околине према кућном љубимцу.

Уколико је наставник уочио стилски недостатак, истиче га. Правописну грешку сам записује на таблу и даје правилан облик. Након тога јављају се ученици који су уочили неки недостатак или би посебно похвалили цео рад или неку реченицу. Најделотворнији начин рада је када ученици сами долазе до решења. Наставник има коначну реч и коментарише евентуалне композиционе, стилске или правописне грешке само уколико их ђаци не уоче. На тај начин ученицима се пружа могућност да сами отклоне недостатке.

Завршни део часа (10 минута)

Ученицима се предлаже да уважавајући примедбе и сугестије исправе недостатке и да након тога прочитају побољшану верзију рада. Отклањање уочених недостатака доприноси усавршавању културе писменог изражавања. Ученици који нису стигли да прочитају своје домаће задатке, бирају најуспелији рад.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Написати побољшану верзију домаћег задатка.

Запажања наставника: _____

